

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

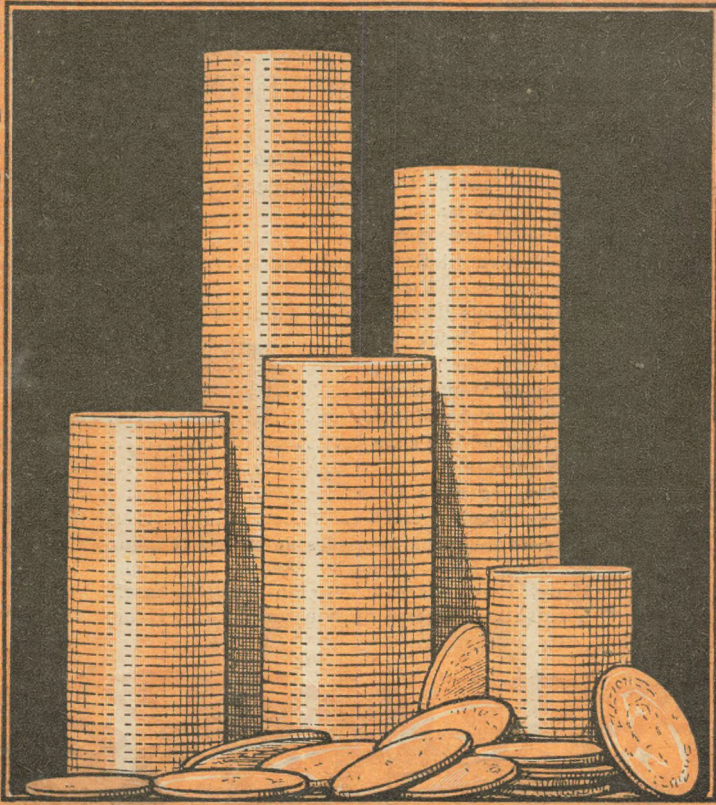
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

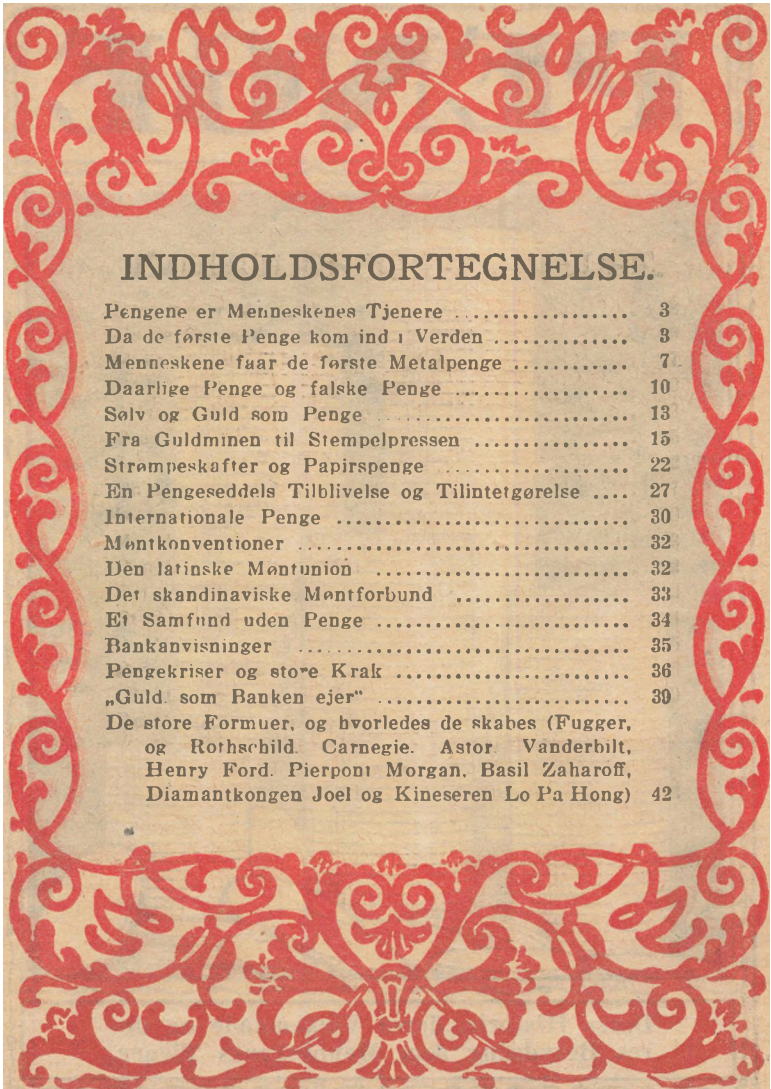
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PENGIE

Deres Historie, deres Virkemaade og deres Betydning som Menneskenes Tiener.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Pengene er Menneskenes Tjenere	3
Da de første Penge kom ind i Verden	3
Menneskene faar de første Metalpenge	7
Daarlige Penge og falske Penge	10
Sølv og Guld som Penge	13
Fra Guldminen til Stempelpressen	15
Strømpekafter og Papirspenge	22
En Pengeseddels Tilblivelse og Tilintetgørelse	27
Internationale Penge	30
Møntkonventioner	32
Den latinske Møntunion	32
Det skandinaviske Møntforbund	33
Et Samfund uden Penge	34
Bankanvisninger	35
Pengekriser og store Krak	36
„Guld som Banken ejer“	39
De store Formuer, og hvorledes de skabes (Fugger, og Rothschild. Carnegie. Astor. Vanderbilt, Henry Ford. Pierpont Morgan, Basil Zaharoff, Diamantkongen Joel og Kineseren Lo Pa Hong)	42

PENGE.

Hvorledes de kom ind i Verden, hvorledes de udviklede sig, og hvorledes de nu tjener Menneskene og Samfundene.

Pengene er Menneskenes Tjener.

Ordsproget siger: Penge regerer Verden! Det er selvfølgelig forkert, højst kan man sige, at den, der ejer Penge, ogsaa ejer nogen Magt. Thi hvad er Penge? De er i Realiteten intet. Tusinde Guldstykker i et lukket Skrin eller begravede i Jorden er intet værd, men naar disse Tusinde Guldstykker bliver gjort fri, kan de ved at gaa fra Haand til Haand bringe Menneskene Klæder og Levnedsmidler, Hus og Varme, Lægemidler og Fornøjelser, baade det nyttige og det unyttige. Man kan end ikke sige, at Penge er en fast Værdimaaler, thi selv om man siger, at et Kilo Guld er saa og saa mange Kroner, Mark, Pund Sterling eller Francs værd, saa faar man jo ikke til enhver Tid det samme Maal af Jordens Udbytte og Menneskenes Arbejde for dette Kilo Guld. Det Maal Korn, det Antal Okser, de Stykker Klæde eller det Antal Mursten, som man fik for et Kilo Guld for 20 Aar siden, er nu betydeligt forringet. Man kan altsaa om Pengene kun sige, at de er en nogenlunde — ikke absolut — Maalestok for Forholdet mellem, hvad der i Øjeblikket findes paa Jorden af Guld, og hvad der findes af de andre Produkter, som Menne-

skene har Brug for. Pengene er Menneskenes Tjener, og det er deres Arbejde for Menneskene, vi vil beskæftige os med i det følgende. \

Da de første Penge kom ind i Verden.

Der var en Tid, da man ikke havde Penge og heller ikke noget, der kunde ligne Penge, — men det er ganske vist en Tid, der nu er meget fjern. Menneskene behøvede ikke at komme op paa noget særlig højt Kulturtrin, før de følte Nødvendigheden af Byttehandelen. En Mand havde nedlagt meget Vildt og havde meget Kød og mange Huder, en anden havde fisket godt og havde flere Fisk, end han kunde spise, altsaa byttede man Kød med Fisk. Noget Middel til at sige, hvor meget Kød var værd i Forhold til Fisk, havde man ikke. Efterhaanden udvikledes Samfundene, Produktionen blev mere forskellig, og Menneskene fik Lyst til flere forskellige Produkter, Arbejdet deltes, og nu blev Byttehandelen mere indviklet. Den Tuskhandel, som man kan se Billeder af paa oldægyptiske Relieffer, holdt sig ret langt op i Oldtiden, og for Resten kan man træffe den endnu adskillige Steder paa Jorden, hvor Civilisationens Folk træffer sammen med primitive Mennesker.

Indianeren lagde om Natten sine Skind ved Købmandens Blokhus ude paa Prærien.

Do gamle Fønikere, et af Oldtidens dygtigste Handelsfolk, der med deres Skibe naaede helt op i Østersøen, handlede udelukkende paa den Maade, at de kaldte de fremmede Folk ned til Stranden, viste dem Varer, lagde Klæde, Skaaler og andre Produkter i en Bunke og saa spørgende paa dem. Saa lagde Køberne nogle af deres Varer: Rav, Huder, Pelsværk o. l. i en anden

Dyng, og efter nogen Forhandling paa Fingersproget, hvorunder maa ske den ene af Dyngerne voksede, eller den anden blev mindre, var Handelen afsluttet.

Endnu for blot en Meneskealder siden handle-

des der paa Amerikas Prærier paa noget lignende Maade. Indianerne kom om Natten og kastede deres Pelsværk udenfor Købmandens Blokhus, og Købmanden, der hørte dem ride bort, lagde saa Lærred, Krudt, Kugler, Potter med Farve, Fiskekrøge, og hvad en Indianer ellers har Brug for, ved Siden af Pelsværket. Næste

Nat kom de røde Mænd igen, saa efter, om Købmandens Tilbud var passende, og red saa bort, enten med Købmandens Varer eller med

Pelsværket, der blev lagt ved en anden Købmands Dør. En saadan Tuskhandel finder vel Sted endnu i meget fjerne Kolonier, f. Eks.

Den Handel, do gamle Fønikere drev, var udelukkende Tuskhandel.

i Australiens Indre og hos Eskimoer, men den bliver sjældnere og sjældnere, overalt begynder selv primitive

Messingringe og Tøjruller, Spejle og billigt Kram bruges endnu som Betaling hos uelviliserede Folk.

Folk at faa Forstand paa Bekvemmeligheden af det Byttmiddel, der hedder Penge.

De første Penge i Begrebet Værdimaaler var ingenlunde hverken Sølv, Guld, Kobber eller andre Metaller. Det laa meget nærmere at anvende som Værdimaaler nogle af de Ting, som Menneskene havde mest Brug for, og det var altsaa Levnedsmidler. Mellem dem valgte man saa dem, der kunde holde sig bedst, f. Eks. Korn, levende Kvæg, tørret Fisk og, hos asiatiske Folk, Ris og Te. Baade i det gamle Grækenland og i det ældste Rom har Oksen været en Værdimaaler. Det latinske Ord for Penge er „Pecunia“, og det er afledt af Ordet „Pecus“, der betyder Kvæg. Naar man beregnede, hvad en Mand ejede, talte man om han „Hoveder“, det vil sige, hvor mange Stykker Kvæg han besad. Hoveder hedder paa Latin „Capita“, og deraf kommer Navnet Kapital. Paa gamle romerske Monter ser man ofte

Billedet af en Okse, og helt op i Norden var Oksen længe benyttet som Værdienhed. En mindre Enhed blev en Oksehud, en endnu mindre et lille Dyrs Skind eller et vist Maal Tøj. Som Værdimaaler brugte man ogsaa Mennesker, altsaa Slaver, og i Homers „Iliade“ finder man en hel Tabel over forskellige Værdiers indre Forhold. En god Kedel er værd en Okse, en Slavinde, der er dygtig til sit Arbejde, koster 4 Okser, og Løsesummen for en fangen Kriger af kongelig Æt sættes til 100 Okser. Kineserne har i deres Handel inden for Rigets Grænser og delvis ogsaa med de nærmeste Nabofolk længe betjent sig af Te som Penge. Teen pressedes i Kager, og disse havde forskellig Størrelse. En saadan „Te-kage“ havde naturligvis forskellig Værdi, eftersom den brugtes som Betaling i en Egn, hvor man selv dyr-

Vestafrikas Negre tog „Kaurier“ som Betaling.

kede Te, eller i en Egn, hvor man ikke havde Te. I det indre Afrika brugtes i lang Tid pressede Kager

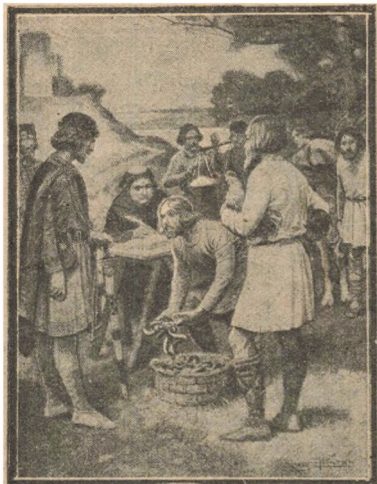
af Salt som Betaling, men efter at Afrika nu er saa godt som helt aabnet, har de rigtige Penge ogsaa her holdt deres Indtog, selv om vel Mes-singringe, Tøjrudder og billige Galanterivarer endnu spiller en vis Rolle som Betalingsmiddel.

Der er et enkelt af disse primitive Byttemidler, vi maa omtale med nogle faa Linier, inden vi taler om Penge i den nyere Forstand. Det er et af de Betalingsmidler, som i Grunden kommer nærmest op mod vore nuværende Penge, det er Konkylie, Muslingeskaller og sjældne Sten. De adskiller sig fra de andre hidtil omtalte Byttemidler derved, at de ikke er nogen Nødvendighedsgenstand med en dem iboende Værdi, men et Byttemiddel, der kun har Værdi ved sin Sjældenhed, Skønhed og lette Maade at kunne transpor-

og Konkylie som Penge. Mest kendt er de indianske „Wampuns“, en smuk rød og hvid Konkylie, og

En Negerkonge paa Sydhavssøerne ruller sine Penge til Skatkammeret.

I Oldtiden og Middelalderen betalte Undersaatterne ofte deres Skat Ill Kongen med Korn, Flæk og Fjerkræ.

teres og deles paa. Baade hos Indianerne i Amerika og hos Afrikas Negerer anvendtes disse Muslingeskaller

„Kaurien“, der i lange Tider anvendtes som Betalingsmiddel i Afrika. „Kaurien“ findes i store Mængder paa Afrikas Østkyst, og her er den derfor mindre værd; Købmænd opkøbte den her og sejlede med den til Afrikas Vestkyst, hvor den ikke fandtes, og brugte den som Penge ved Indkøb af Elfenben, Guldstøv og andre Negerprodukter. Da man havde opdaget, hvilke gode Forretninger man kunde gøre paa denne Maade, sejlede man efterhaanden hele Skibsladninger Kauri til Vestafrika, men nu skete der det, som altid sker, naar der er for mange Penge i et Land. Kauriens Værdi sank og sank, og man fik mindre og mindre for den. Det var, hvad man i vore Dage kalder Inflation. Nu er Kaurien ved at forsvinde, og naar den opkøbes, er det kun for at anvendes som Pynt. Paa enkelte Øer i Ostindien og ude i Stillehavet har man anvendt Sten som Penge. Det har været flade Sten med et Hul i Midten, nogle saa store, at man kun kunde trille eller køre dem af Sted, andre mindre eller helt smaa, der har tjent som Skillemønt.

Her kan man da tale om, at en Mand har været stenrig.

Som man i gamle Dage brugte sine forskellige Produkter ved Byttehandelen. Tuskhandelen, maatte man ogsaa bruge dem, naar det drejede sig om Betalinger i det hele taget. Kongen tog Skat af sine Høvdinge, disse tog igen Skat af deres Bønder eller andre undergivne, og selv længe efter, at man havde faaet Penge i moderne Forstand, vedblev denne Betalingsmaade. Man bragte sin Afgift i Form af Korn. Smaakreaturer, Fisk o. l., og saa maatte det blive Modtagerens Sag selv at anvende dette Skatteudbytte. En af Fyrsternes Indtægter var Retten til at gaa paa Gæsteri rundt i Landet og lade Undersaatterne om at sørge for hans og hans Følges Underhold en bestemt Tid.

Med den stigende Handel og den stigende Arbejdsdeling kom det Tidspunkt, da man ikke kunde nøjes med Okser, Korn, Slaver og lignende Varer som Byttmiddel og Værdimaaler, man maatte have noget, der lettere lod sig dele og transportere, som havde en konstant Værdi, og som kunde gemmes hen, saa længe det skulde være. Man vendte sig mod Metallerne.

Menneskene faar de første Metalpenge.

Det første Metal, man har anvendt som Betalingsmiddel, er Jærnet. Det var det nyttigste af alle kendte Metaller, og man kan se, at allerede i en meget fjern Tid har Grækerne anvendt det. Jærnet var da smedet i Enheder enten i Form af Økseblade, enkelte eller dobbelte, eller i Form af lange Spyd. Disse Spyds Navn var „Obeliskoi“, og seks af dem kaldtes en „Drakme“, fordi Draks betyder en Haandfuld, og seks Spyd netop var, hvad en Haand kunde fatte om. Endnu kaldes i vore Dage den græske Møntenhed Drakme. Derefter er Kob-

beret i Form af Kar og andre nyttige Genstande kommen til Anvendelse, men man har længtes efter at finde et Stof, der ikke blot var sjæl-

Guldpenge fra den græske Koloni Syrakus paa Sicilien. De er fra ca. Aar 400 f. Kr.

beret, men ogsaa anvendtes som Smykker, som var saa værdifuldt, at selv ringe Dele af det repræsenterede en forholdsvis stor Værdi, som var let deleligt, ikke forandrede sig og var let at transportere. Bytteddelet skulde have en Værdi i Stoffet selv og ikke som Forarbejdelse. Man fandt Guldet og Sølv. Om det er fra Assyrien og Babylonien, fra Grækenland eller fra Ægypten, at Anvendelsen af Ædelmetallerne som Byttmiddel stammer, faar staa hen. Om Abraham ved vi, at han købte sig et Grundstykke for 400 Sekel Sølv efter „offentlig stadfæstet Værdiansættelse“, hvormed der vel menes Sølvbarrer forsynede med offentlig Stempel, og hos Jøderne blev der først under Kong David anvendt Guld til Mønter. For Letheds Skyld har man

Fønikiske Pengestykker af Guld, nogle af de ældste Penge, man kender.

haft Sølv og Guldet afvejet i Stykker. I Ægypten brugte man Guldringe, der havde en Vægt af om-

rent 91 Gram, og paa gamle ægyptiske Relieffer ser man endnu Spandene fyldte med saadanne Guldringe. Landets Embedsmænd havde en saadan prøvet og vejte Ring, den saakaldte „Outnou“, med hvilken man kunde kontrollere, om de „Outnous“, der blev bragt paa Markedet, havde deres lovlige Vægt. Men hvad man ikke kunde kontrolere, var, om Guldet ikke var iblandet uægte Metal. I Ægypten skal den Slags Falsknerier have været saa almindelige, at man til sidst ikke vilde tage de ægyptiske Guldringe for god Betaling.

Da det afvejede Guld altsaa ikke bød nogen Garanti, skabte man sig

Penge fra Athen i Oldtidens Grækenland. Ugten var Athens Symbol.

Forskrivningen. Fønikerne har utvivlsomt lært Grækerne Alfabetet, men til Gengæld lærte Grækerne nu Fønikerne Anvendelsen af Penge. Disse Penge bestod i firkantede Metalstykker enten af rent Guld eller af Elektron, hvad der var en Blanding af to Tredjedele Guld og en Tredjedel Sølv. Stykkerne var bankede flade, og ind i dem var graveret et Mærke eller Tegn, ofte et Dyrebillede. Dette Tegn eller Mærke sagde saa meget som: „Jeg er stemplet, vejte og sat i Omløb af Kongen i dette eller hint Land, og han garanterer paa sin Ære, at jeg indeholder saa og saa meget Guld.“ Det var dog ikke altid Konger, der udsendte saadanne Penge, det var ofte store Købmænd og Bankierer, eller det var Temppler, der laante sine Tempelskatte ud paa denne Maade mod Renter. Ligesom en

Handelsmand i vore Dage sætter sit Navn under en Veksel, satte græske, fønikiske eller lydiske Bankierer deres Stempel paa Metalstykket.

Overalt, hvor disse Købmænds og Penge-mænds

Navne nød Respekt for Ærlighed, tog man disse Møntstykker for gode. Ringen

som Betalingsmiddel kendte vi her i Norden. Man bar Ringen af Guld om Armen eller Benet. Saa havde man sin Formue paa sig. Mange Steder i de nordiske Sager fortælles der om Kongerne, der viste deres Rundhaandethed ved at skænke en Kæmpe eller en Skjald en Guldring. Disse Ringe var altsaa baade Penge og Smykke. Der er endnu store Samfund, hvis Pengevæsen hviler paa samme Basis. Kineseren har f. Eks. aldrig haft møntede Penge af Sølv og Guld, men kun af Kobber. De Guldstykker og Sølvstykker, som anvendes i Handelen, vejes altid paa Smaaavægte, og deres Værdi udtrykkes saa i Tael. For Nemheds Skyld har man indført

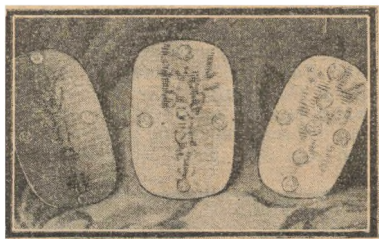
En romersk Guldmønt med Keiser Neros Billede. Den er altsaa 1900 Aar gammel.

Guldmønt, slået i Mainz af Keiser Karl den Store (ca. Aar 800).

Guldstykker af en Vægt fra $\frac{1}{2}$ til 10 Tael, d. v. s. fra 29 til 580 Gram. Mange Købmænd sætter deres Stem-

pel paa Guldstykket for dermed at garantere for dets Finhed og Vægt, og overalt, hvor Navnet er kendt, accepteres Guldstykket uden Prøve,

Gamle, Japanske Guldstykker, der hver vejer 442 Gram. Stempleterne paa dem garanterer deres Finhed og Vægt.

men ofte sætter en anden Købmand, som er bedre kendt i en Egn, sit Mærke paa som yderligere Garanti. Maaske staar der paa et saadant Guldstykke: „Se her, Sien-Huangs Mærke“ efterfulgt af et lokalt: „Garanteret af mig, Wu-Fang.“

Som de kunstnerisk begavede Folk, Grækerne var, begyndte de snart at forsyne deres Mønter med Billeder og andre Udsmykninger, og Romerne og de andre Folk fulgte efter. Mange af de græske Mønter var meget smukke. I den franske Mønts Museum findes saaledes en Guld-mønt, der vejer 172 Gram, og som er smykket med Billedet af Eukratides, der var Konge i Baktriernes Land i Asien. Mønterne blev nu ogsaa runde, og i Romerriget blev det almindeligt at sætte Keiserens Billeder paa dem. Desuden fik Mønterne bestemt Størrelse og bestemt Værdi. Helt forhindrede Bedragerier kunde man nu alligevel ikke. Ogsaa i Oldtiden trivedes Falskmøntneriet. Man flækkede den ægte Guld-mønt, udhulede de to Stykker, fyldte dem med Kobber og limede dem sammen igen. Da Kong Polykrates paa den græske Ø Samos var i Krig med Lakedæmonerne, og disse havde erobret hans

Ø, købte han dem til at trække sig tilbage og gav dem mange Guldstykker, men da Lakedæmonerne kom hjem og glæde talte deres Bytte, saa de, at alle Pengene var forfalskede.

Hvorledes Møntprægningen udviklede sig op gennem Tiderne, kan vi paa denne Haandbogs indskrænkede Plads kun ganske kort omtale. Hvor Romerne kom hen paa deres Erobringstog og underlagde sig Landene, bragte de deres Guld-mønter og andre Penge med sig som Betalingsmiddel, og det var de erobrede Folk forbudt selv at slaa Penge. Næsten alle de Mønter, der prægedes i de af Folkevandringerne senere opstaaede Riger, lignede meget de romerske, og der kom først Nydannelser paa Møntvæsenets Omraade med den italienske Renæssance. De store norditalienske Handelsrepublikker prægede da udmærkede Mønter baade af Guld og Sølv, senere kom Paven til, og nu fulgte alle de andre Lande. Man saa den store Fortjeneste, der var ved at mønte Penge ud, og Kongerne greb den. Det var nu ikke længere de store Handelsmænd og Bankierer, der fik Lov til at udstede Møntstykker, som de garanterede for, det var Kongerne, Pengene var nu bleven til Værdienheder, der var garanterede af Sta-

Man gjorde Mønterne rillede, for at Gnlere ikke skulde file af dem.

ten. Fra denne Tid stammer ogsaa mange af Pengenavnene. I Tyskland prægedes der Mønter i Byen Joa-

chimsthal, og derfra kommer Navnet Thaler — Daler — Dollars. Dukaten fik sit Navn derfra, at Venedigs Doges (Dux) Billede sad paa den, Florinen fra, at den var præget i Florens. Hvad Navnet Sterling angaar, stammer det maaske fra, at Hansesædernes Penge, der havde Kurs i England, var prydet med en Stjerne („Star“), maaske fra det gamle Ord „Easterling“, hvad der betød Mønt fra de østlige Lande. Navnet Mark stammer fra „Mærket Sølv“, altsaa en bestemt Mængde Sølv af prøvet og mærket Finhed. Skønt Staten altsaa var Møntpræger, traf man dog i gamle Dage ofte en Mængde Landes Mønt i samme Land. Det havde det gode ved sig, at en enkelt Fyrste ikke af Pengeforlegenhed turde lade sig friste til at forfalske og forringe Pengene alt for groft, i hvert Fald ikke i Fredstid. Hvad der skete, naar et Land kom i Krig, eller naar Fyrsten var alt for samvittighedsløs, skal vi se senere.

Man har i gamle Dage haft baade firkantede og trekantede Penge, men den almindelige Form var dog den flade, runde, der var forsynet med Billeder og Indskrifter paa begge Sider, og som var riflet i Kanten. At Mønten var rund, var nærmest for at forhindre, at man beklippede den, at den var riflet for at forhindre, at man filede af dens Guld eller Sølv.

Daarlige Penge og falske Penge.

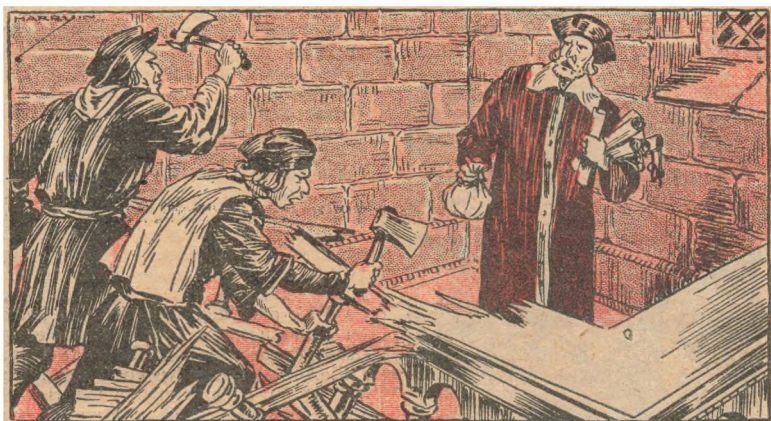
Vi har allerede fortalt om, hvorledes Lakedæmonerne blev narrede med daarlige Penge. Historien har gentaget sig utallige Gange. Da Europæerne kom til Sydamerika, fandt de, at Kakaobønner ofte anvendtes som Penge, men tit var Bønnen flækket og tømt for sit bedste Indhold, der var erstattet med Jord, hvorpaa Falskmøntneren atter havde limet Bønnens to Halvdele sammen. Europæerne havde ikke noget

at lade de indfødte i Sydamerika høre. Ofte bortforpagtede Fyrsterne Retten til at slaa Mønt til Bisper eller store Forretningsmænd, som det skete overfor den rige Købmandsslægt Fuggerne i Augsburg, og da disse Møntforpagtere skulde betale store Afgifter, maatte de jo spare paa Ædelmetallet. Naar en Fyrste var i Forlegenhed for Penge, indkaldte han de gamle Mønter og lod slaa ny, som vel fik de gamles Navn, men som ikke havde samme Metal-

Overalt i Orienten og paa Balkan træffer man Pengevekslere paa aaben Gade.

indhold. Paa denne Maade skete det, at Pengenes Værdi faldt og faldt, saa de ikke længere svarede til deres Navn. Med et Pund Sterling mente man i gamle Dage et Pund (500 Gram) Sølv. Nu er et Pund Sterling 18 Kr. 20 Øre, men et Pund Sølv er omtrent 37 Kr. værd. Med de andre Mønter er noget lignende Tilfældet. Dette kunde kun gaa nogen Tid og inden for Landets Grænser, man opdagede snart Fiffet, og selv om Fyrsterne en Overgang kunde tvinge Undersaatterne til at tage

Naar Pengeveksleren ikke kunde opfylde sine Forpligtelser, blev hans Bænk slaet over.

disse forfalskede Penge som lovligt Betalingsmiddel, kunde de ikke tvinge andre Landes Folk til det, og Følgen blev, at alt, hvad der skulde købes i Udlandet, blev dyrere. Rent galt blev det i Krigstider, naar Fyrsten skulde bruge mange Penge. Saa blev han rent ud Falskmøntner. Da den preussiske Konge Friedrich II skulde føre den anden schlesiske Krig, lod han hele sit Sølvservice, Sølvstagerne, Sølvlysekronerne og Musikkens Sølvinstrumenter støbe

Ephraim, og han blandede saa meget Bly i Sølvet, at de 8-Groschen kun var 3 værd. Mønterne var prægede med Friedrichs Billede, og Preusserne sang spottende:

„Von Auszen schön, von Innen
schlimm,
von Auszen Friedrich, von Innen
Ephraim.“

„Udvendig er de smukke, indvendig slemme, udvendig er det Friedrich, indvendig er det Ephraim.“

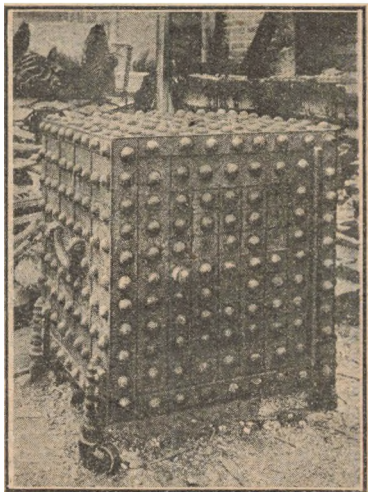
Tilstedeværelsen i et Land og særlig ved Landegrænserne af mange forskellige Pengesorter af højest forskellig Værdi skabte ofte vilde Spekulationer, og desuden skabte de den særlige Stand, der hedder Veksellerne. Det var en ganske overordentlig talrig Stand i gamle Dage, og ved alle Havne og paa alle Torvepladser saa man Vekselleren sidde ved sin „Bænk“. Deraf kommer Ordet „Bank“. Disse Pengevekslere, som jo ogsaa omtales i det gamle Testamente, vekslede fra det ene Lands Mønt til det andet, som det sker endnu i vore Dage, men det

En af Friedrich den Stores Sølvmønter. Han blandede en god Portion Bly i dem.

om til 8-Groschenstykker, men i Sølvet lod han blande Blyet af et helt Kirkeetage, som han lod pille ned. Udprægningen forestodes af hans Hofjuveler og Møntmester Veitel

var jo, paa Grund af Mønternes hyppige Værdiforringelser, et langt mere indviklet Arbejde end nu, og man

Et Pengeskab fra Fristaternes første Tid. Det vilde ikke byde megen Sikkerhed i vore Dage.

maatte baade veje og prøve hver Mønt. Der kunde naturligvis spekuleres stærkt i denne Omveksling. Sket det, at en Veksellerer i den store Handelsby Genua enten spekulerede forkert, saa han ikke kunde opfylde sine Forpligtelser, eller han overbevistes om at bedrage sine Kunder, blev hans Bænk („Banca“) slaaet over med en Økse. „Banca rotta,“ sagde man, „Bænken er slaaet over,“ og deraf kommer Ordet Bankerot, Fallit. I Orientens Lande og paa Balkan finder man en Veksellerer paa næsten hvert Gadehjørne, men i disse Egne, hvor mange Landes Folk mødes med hver sit Lands Mønt, er der jo ogsaa Brug for dem.

Før Verdenskrigen, da der endnu var Guld- og Sølvmonter i Omløb

i store Mængder, havde hvert Land sine Falskmøntnere. Mest berygtet var vel Italien, og mange Turister er kommen hjem derfra med et helt „Møntkabinet“ af falske Penge i Lommen. Det var den Gang et fuldstændigt Skuespil at se en italiensk Handelsmand, naar han havde faaet Mistanke til en Mønt, prøve den. Han slog den i Disken, bed i den, kradsede i den med Neglen, undersøgte den med Lup og sagde saa til sidst: Falso! Den er falsk! Det var især de fremmede Turister, der gik ud over, de havde ikke det skarpe Blik som den indfødte. Jo bedre en Falskmøntner lavede sine Penge, desto dyrere blev de ham at fremstille, og det hændte en Gang i Paris, at en Falskmøntner maatte tilstaa, at hver falsk 5-Francs, han havde lavet, stod ham i 5½ Francs. Det var Mængden, der skulde have gjort det, men han blev grebet, inden

Forretningen havde begyndt at betale sig.

Nu, da Guldpenge er forsvundne i de fleste Lande, da Skillemønterne er prægede i meget haarde Legeringer, som det ervanskeligt at eftergøre, og da disse

Skillemønters Værdi er lav, kan det endnu daarligere betale sig at lave falske Metalpenge. Skal man være Falskmøntner, maa det være med

Falskmøntnerens Straf i gamle Dage var Døden paa Bålet.

Pengesedler, og denne „Industri“ florerer jo stærkt. Da Falskmøntneri er en Forbrydelse begaaet mod Staten, altsaa a mod alle, har man altid sat strenge Straffe for den. I gamle Dage blev Falskmøntneren radbrækket, parteret og lagt paa Steile, hvis han ikke blev brændt. I sin „Guddommelige Komedie“ skildrer Dante i „Helvede“, 30te Sang, de Pinsler, som Møntmesteren Adam fra Brescia maa udstaa, fordi han i Romena havde møntet falske Guldstykker og var bleven brændt til Straf:

Hist i Romena, hvor jeg falsk det
røde
Guld med Johannes Præg paa turde
blande,
der maatte jeg til Straf paa Baalet
bløde.

I vore Dage straffes Falskmøntneri i de fleste Lande med mange Aars Strafarbejde. Det slipper man med nu. Men endnu for blot et halvt Hundrede Aar siden stod der paa de amerikanske Pengesedler kort og fyndigt: „Den, der efterlaver denne Seddel, bliver hængt.“

Sølv og Guld som Penge.

Mens i Civilisationens Barndom Jærn og Kobber brugtes som Penge, er det nu kun Guld, der er Værdimaaler, paa dette røde Metal hviler nu saa godt som alle Landes Møntfod. At Guldet blev Værdimaaler og Enhed, er let forstaaeligt. Det fylder saa lidt, det er uforanderligt, og det er saa værdifuldt, at selv en ringe Del udtrykker en haandgribelig Værdi. Men da det vilde have sine store Vanskeligheder at dele Guldet i alt for smaa Stykker. f. Eks. saa Stykket repræsenterede en Krones eller, endnu værre, en Øres Værdi, har man grebet til det, man kalder Skillemønt, det vil altsaa sige Mønter lavede i Sølv, Kobber eller forskellige Legeringer. Naar der paa et Møntstykke staar: 2 Kroner,

1 Krone eller f. Eks. 5 Øre, saa vil dette ikke sige, at denne Mønt har en reel Metalværdi af 2 Kroner, 1 Krone eller 5 Øre, det vil kun sige, at naar man har saa mange Penge i denne Slags Skillemønt, at de tilsammen repræsenterer saa stor en Sum som et eller flere Guldstykker, kan man faa dem byttet i Mønten eller Landets Statsbank med Guld. Dette er af overmaade stor Vigtig-

To Bankierer i gamle Dage prøver Guld- og Sølvmonter's Finhed og bogfører Vægten.

hed. Vi har set, at Fyrster i gamle Dage for at klare sig i en snæver Vending lavede, hvad man godt kan kalde falske Penge. En Stat kunde tjene mange Penge ved at lave mange Skillemønter, thi den tjente jo Forskellen mellem f. Eks. for 1000 Kroner Guld og den ringe Værdi, som 1000 Kroner Skillemønts Metal har. Men det gaar ikke. Ikke blot er der Lovbestemmelser om, at ingen behøver at modtage mere end et vist Beløb i Skillemønt, men Staten er pligtig til for det første at omveksle Skillemønt med Guld og desuden selv at modtage alle Skatter og Af-

gifter i Skillemønt. Hvis den altsaa indlod sig paa den Slags Spekulationer, vilde den blive dryppet med sit eget Fedt. De nuværende Skillemøn-

Hver Gang en Skillemønt gaar tabt, betyder det Fortjeneste for Staten.

ter, vi har her i Danmark af Lege-
ringer er i sig selv af meget ringe
Værdi, men da de skal indløses med
Guld, naar det forlanges, er de altsaa som en Forskrivning og Guldets
værdi Trods dette er det en god
Forretning for Staten at lave Skillemønt, thi dels undgaar man jo Sliddet paa Guldmonter, dels gaar mange af disse Skillemønter tabt, og Staten tjener Forskellen Siger vi, at en gammeldags 2 Krone af Sølv, der havde en Metalværdi af 83 Øre, faldt i en Kloak og forsvinder, har Staten tjent 1 Krone og 17 Øre, og er det en moderne 2 Krone af Metalllegering, er Statens Fortjeneste vel henved 1 Krone og 95 Øre. Det var Tyskland, der i sin Tid forlod baade Kobberet og delvis Sølvets som Metal til Skillemønt og anvendte Nikkel, og under den store Inflation efter Krigen, da man i Tyskland kom op paa rent astronomiske Tal for at udtrykke en haandgribelig Værdi gik man saa langt ned som til at lave Mønter af Blik og Porcelæn.

Anvendelsen af Guld som Værdimaaler er imidlertid af forholdsvis ny Dato. Den er ikke mere end godt Hundrede Aar gammel Før den Tid brugtes Sølvets som Enhed Dette kaldtes Sølvmonter, medens man kalder det Guldmonter naar Guldets er Enhedsværdien Forholdet var da dette, at blev der produceret meget Sølv, faldt dette i Pris i For-

hold til Guldets, og blev der fundet meget Guld, steg Prisen paa Sølv. Sølv og Guld var to Varer, der købte hinanden. Derefter gik man i adskillige Lande over til baade at anvende Guld og Sølv som Værdimaalere. Det var den saakaldte Dobbeltmonter, og nu maatte man have to Varepriser, en udtrykt i Sølv, en anden udtrykt i Guld. Dette kunde gaa en ret lang Tid, fordi Svingningerne i Forholdet mellem Guldets og Sølvets Værdi ikke var ret store. I næsten hele det 19de Aarhundrede var Forholdet det, at et Kilo Guld var 15 Gange saa meget værd som et Kilo Sølv. Men med stigende Produktion snart af Guld, snart af Sølv forandredes dette Værdiforhold hyppigt, og det blev vanskeligt bestandigt at skulle regne med to Priser. I 1816 gik England saa over til Guldmonter, altsaa til at regne med Guld som Enhed, medens en Række andre Lande blev ved Sølvmonter eller den dobbelte Monter. Det var saaledes Tilfældet med de skandinaviske Lande og Tyskland. Nu blev Forholdet endnu mere utaaleligt, thi naar en Købmand i et af de skandinaviske

Land køber en Vare i England, skulde han betale den efter den engelske Guldpris, men med Sølv, men da han ofte først betalte med en Veksel paa 3 eller 6

Maaneder, kunde han, da Sølvpriserne kunde svinge, ikke vide i Forvejen, hvor meget han kom til at betale. Det kunde betyde enten, Tab eller

Gadehandlernes holdt sig længe til den gamle Møntbetegnelse.

Fortjeneste, sikker var han aldrig paa, hvad han skulde af med. I 1871 gik Tyskland over til Guldmonnfoden, og i 1873 kom den nordiske Montunion grundet paa Guldmonnfod. Vi fik da Kroner og Øre i Stedet for Rigsdaler, Mark og Skilling. Der gik imidlertid adskillige Aar, før man vænnede sig til de nye Mønters Navne, og ældre Folk regnede endnu langt op i 80'erne med Rigsdaler, Marker, Rigsorter og Skillinger. Det skete især paa Markeder, hvor en Ko blev takseret i Dalere, men der er sikkert endnu mange, der kan huske Konen, der med melodisk Stemme paa Gaden raabte:

Rjer er godt.
en Rigsort en Pot, Rjer er godt!

Og endnu til for blot forholdsvis faa Aar siden regnede den danske Toldlovs „Positioner“ med Daler, Mark, Skilling og Halvskillinger.

Et af de Lande, hvor man længst holdt paa Dobbeltmonnfoden, var Nordamerikas Fristater. Det havde dels sin Grund i, at de store Banker laa med mægtige Beholdninger af Sølv, dels i, at de store Sølvmineejere producerede meget Sølv. Baa-de Bankerne og Sølvmineejerne frygtede, at Sølvet skulde falde dybt i Pris, naar man ikke længere udmøntede Sølvmonter, og endnu i 1890 blev det ved Lov bestemt, at Staten skulde opkøbe for et bestemt Antal Millioner (ca. 70) Dollars Sølv om Aaret og udmønte det. Ligesom nu enhver Mand, der har et Kvantum Guld, i de fleste Lande kan indlevere dette i-Mønten og faa slaaet Guldpenge af det, krævede man den frie Sølvudmøntning. I flere Valgperioder førtes der en hidsig Kamp om det, og Sjælen i Kampen for den dobbelte Møntfod (Bimetalismen) var den kendte demokratiske Politiker William Bryan. Da Rusland og Japan i 1897 gik over til kun at regne med Guld, maatte Fristaterne til sidst bøje sig og slaa

ind paa samme økonomiske Princip i 1900. Da saaledes alle de vigtigste Lande havde faaet Guld som eneste Værdimaaler, var Forholdet mellem de forskellige Landes Penge næsten bestandig det samme. Svingningerne i Kurserne var meget smaa. 100 Reichsmark var 89½ Kr., 100 Francs 71½ Kr., 1 Pund Sterling var 18,16 Kr., 100 Dollars var 373 Kr. o. s. v. Men i dette Forhold skete der en fuldstændig Revolution med Verdenskrigen, der jo vendte op og ned paa saa meget. En af Grundene var den fuldstændige Forstyrrelse af Verdenshandelen, langt den vigtigste var dog de Bjerge af Seddelpenge, som baade krigsførende og visse neutrale Lande gav sig til at fremstille.

Fra Guldminen til Stempelpressen.

Fra det Øjeblik, da man havde antaget Guld og Sølv som Værdimaalere og som Stoffet til at fremstille Penge af, søgte Menneskene begærlig efter disse to Metaller, efter Guld især. Naar Grækerne drog langt ind i Sortehavet til Kolchis, det berømte „Argonaurnernes Tog“, hvor Jason fandt „Det gyldne Skind“, var det for at finde Guld, og de store Opdagelsesrejser til Amerika var væsentligst dikterede af Ønsket om at skaffe sig Guld. Sagen var den, at ved den store Handel med Indien var Europa bleven næsten udpumpet for Guld og Sølv, og for at kunne fortsætte denne oversøiske Handel maatte man skaffe sig Ædelmetaller fra de nyopdagede Lande mod Vest. Man fik ogsaa en Mængde Guld og Sølv der-

Jason drog til Kolchis ved Sortehavet for at hente Guld.

De store Opdagelsesrejser mod Vest gjordes væsentligst for at skaffe Europa Guld og Sølv.

ovre fra. Men det var kun enkelte Stater, der særlig kom til at profitere heraf, og det var naturligt, at de Stater og Fyrster, der ikke fik Del i den nye Guldstrøm, spurgte, om det ikke skulde være muligt at fremstille Guld ad kunstig Vej. Verden vil bedrages, og der melder sig altid Bedragere til at besørge det. Guldsmagerne viste sig ved alle Hoffer, levede højt en Tid paa deres Løfter og flygtede saa, hvis de ikke endte i Galgen, der var forgyldt i den Anledning. At man virkelig mange Gange troede paa Guldsmagerne, kan ikke regnes for idel Dumhed, Kemi'en var da i sin Begyndelse, og ingen kendte noget til den Atomlære, der nu siger os, at det maaske ikke er absolut umuligt at lave Guld, men at det vil blive saa kostbart, at det ikke kan betale sig. Da det 18de Aarhundrede randt ud, var det forbi med Guldsmageriet, til Gengæld kom nu i det 19de Aarhundrede den ene Opdagelse efter den anden af Guldminer: Kalifornien, Australien, Ny Zeeland, Sydafrika og Alaska.

Man maa ikke tro, at Guld er et særlig sjældent Metal. Det forekommer næsten overalt paa Jorden, baa-

Ved en Mængde Hoffer saa man de bedragerske Guldsmagere.

de paa Landjorden og i Havet. Man har endogsaa regnet ud, at der i Havene findes saa meget Guld, at

hvis man kunde uddrage det, vilde der blive for en halv Snæs Millioner Kroner til hvert Menneske i hele Verden. Men

En »Prospektor« leder efter guldholdigt Kvarls i Amerika.

Uddragningen af Guld vilde koste langt mere, saa nogen gylden Tidsalder kan man ikke vente fra den Kant. Findes der altsaa

Guld næsten overalt, er det til Gengæld saa vanskeligt at udvinde og forekommer i saa smaa Kvantiteter, at det trods alt maa

kaldes sjældent. Men det er jo netop ogsaa Betingelsen for, at det kan anvendes som Værdimaa-

ler. Guldets Udvinning foregaar enten ved

Bjærgværksdrift eller ved Udvaskning. Fra

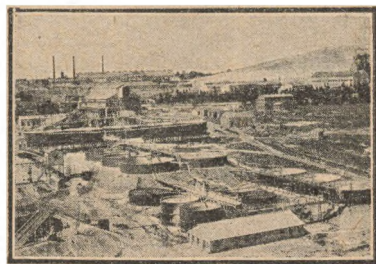
Naturens Haand er Guld næsten altid blandet med Sølv, Jærn eller Sten. Men hvor Guldet findes, har maaske i

Millioner Aar en Flod løbet, den har sprængt de guldholdige Sten og Ertsklumper ud af Bjærgene, ført

Det er ikke Guld altsammen i Poserne. Det er guldholdigt Kvarls, der nu skal bearbejdes.

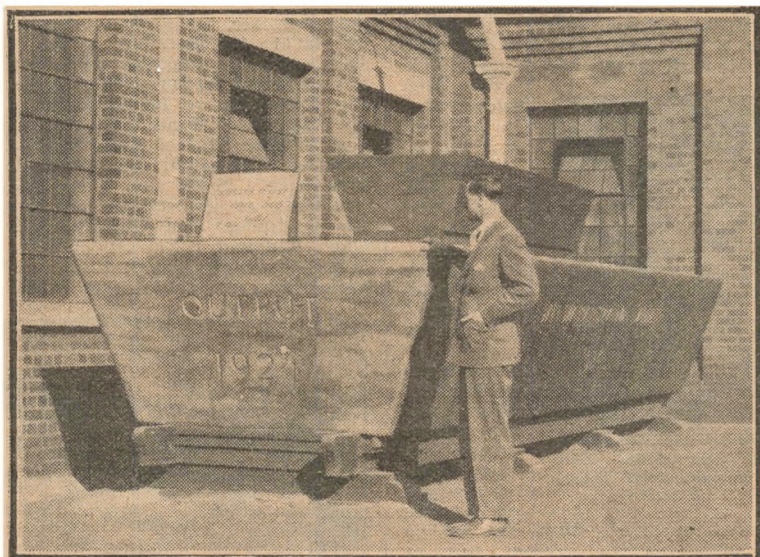
dem med sig, malet dem i Stykker og ladet Guld Kornene synke til Bunds som de tungeste. Hvor Guld nu findes isprængt Stenen, knuses denne i store Knuseværker, og det fremkomne Sand behandles med Cyankalium, hvorved Guldet udskilles. Denne Behandlingsmaade finder man især i Sydafrika, hvor Guldudvinning er industrialiseret. Hvor Guld findes som Guldstøv eller smaa Klumper i Flodsandet eller i Jorden i Nærheden af Floder, udvasker man det paa forskellig Maa-

En sydafrikansk Guldmine. I de store Beholdere behandles Kvartsen med Cyankalium.

de. Det var Tilfældet i Kalifornien og er det endnu delvis i Alaska. De store »Guldklumper«, som forekommer i Guldgraverromanerne, er i Virkeligheden yderst sjældne. Man har dog baade i Australien og i Kalifornien fundet Guldklumper paa op til 100 Kilo, og den største »Klump«, der nogen Sinde er fundet, var paa 12—1300 Kilo. Den skabte sin Finder en Formue paa henved 5 Millioner Kr.

Hvad Sølv angaar, findes det kun sjældent i ren Tilstand, det er næsten altid blandet med Bly, Kobber eller Svovl, og ganske vist findes det i større Mængder end Guldet, men det er langt vanskeligere at udvinde, og medens en enkelt Mand kan gaa i Lag med at udvaske Guld og kan »begynde for sig selv« som Guldmineejer, kræver en Sølvmine

Denne Blok af Cement viser Guldproduktionens Omlang fra Wittwatersrands Miner i 1924. Den var paa 350 Tons og havde en Værdi af 750 Millioner Kroner.

en meget stor Kapital og et indviklet Maskineri. Til Gengæld giver mange Sølvminer et uhyre Udbytte, og der er Sølvminer, der har været bearbejdede i flere Hundrede Aar, og som stadig synes at være lige rigelige. Den moderne Teknik har naturligvis forøget Udbyttet af baade Guld- og Sølvminer uhyre i den sidste Tid. For ca. 400 Aar siden produceredes der paa hele Jorden kun 6400 Kilo Guld og 67.000 Kilo Sølv aarlig, men i 1924 produceredes der ca. 600.000 Kilo Guld og 6 Millioner Kilo Sølv. Et enkelt Guldminedistrikt som Wittwatersrand i Sydafrika beregnes at indeholde for 35.000 Millioner Kr. Guld. Tilhængere af Sølvmonetfoden har udtalt Frygt for, at der en Dag ikke vilde være Guld nok paa Jorden. Denne Frygt er foreløbig ugrundet.

Der er kun en forholdsvis ringe

Del af Guldet og Sølvet, der anvendes til Udmøntning af Penge. Det var Tilfældet før Verdenskrigen, og det er i endnu højere Grad Tilfældet efter denne, da i mange Lande. Guldet helt og Sølvet delvis er forsvunden fra Omsætningen. Den største Del af Ædelmetallerne gaar til

Smykker og til industrielt Brug, og det Guld, der gaar ind i Bankernes Kældere, forbliver ofte her som Barrer. Men en Del Ædelmetal, gaar altsaa ind

Man har fundet Guldklumper paa 100 Kilo.

i Pengefabrikationen, og nu ser vi lidt paa denne.

I Oldtiden og delvis i Middelalderen tog man sig det let med Ud-

møntningen af Pengestykkerne.

Man lagde det runde eller kantede Stykke Metal paa en Ambolt og slog saa med en

Hammer Stempelet ned i det. Senere opfandt man Stempelpressen, der ofte blev drevet med en

Med en Hammer og et Stempel mælsede man i gamle Dage Pengestykkerne ud.

Hestegang. Følgen af denne ret primitive Fremgangsmaade var, at Præget ofte var meget urent, da Stempelet kunde komme skævt paa. Nu arbejder man med langt større Nøjagtighed. Fremgangsmaaden kan i al Korthed beskrives paa følgende Maade: Metallet smeltes i Digeler af Grafit, og det smeltede Metal øses i Forme af Jern. Det Stykke, der fremkommer, kaldes en Ten, og det vales nu under et voldsomt Tryk ud i et Baand, der har en Bredde

Senere gik man over til at bruge Stempelet.

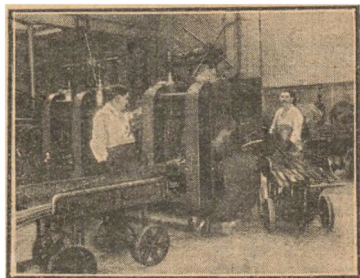
af en eller to Mønters Diameter og samme Tykkelse, som Mønten skal have. Af dette Metalbaand udstemples saa de runde Møntstykker, og

hvert Møntstykke vejes paa en Finvægt, for at man kan se, om det har den lovbefalede Vægt. Er det undervægtigt, maa det smeltes om, findes det derimod fuldvægtigt, gaar det ind i Stempelmaskinen, hvor det

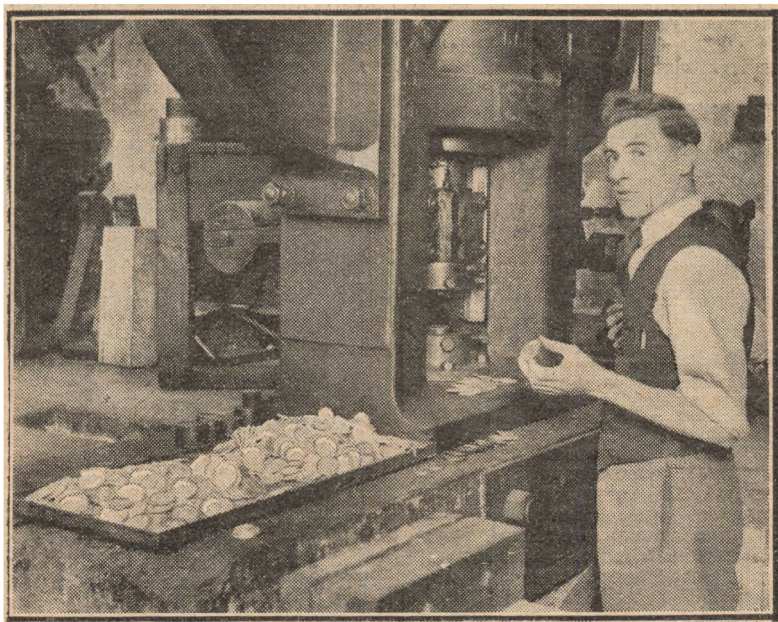
Det flydende Metal hældes i Formene.

i kold Tilstand presses mellem to Stempler. Det faar altsaa samtidig baade Forside (Avers) og Bagside (Revers) og den noget ophøjede Rand, der skal beskytte Præget mod Slid. I næste Maskine presses den riflede Kant, som nogle Mønter har, eller den Indskrift, som visse Landes

Under et voldsomt Tryk presses Metallet i lange Strimler, der kaldes »Tene«.

Guldmonter undertiden har i Kantene i Stedet for at være riflede. De fleste Landes Mønt hører paa begge Sider Værdibetegnelsen, desuden nogle symbolske Attributer og, hvis det er et monarkisk styret Land,

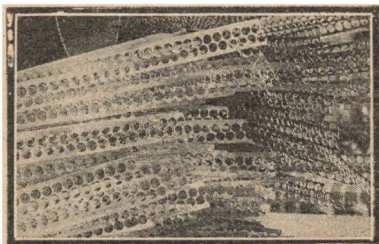

Mønstykkerne kommer ud af Prægmaskinen.

Landsfyrstens Billede. Desuden bærer Mønten Aarstallet for sin Prægning. Landets Navn, ofte Møntmesterens Tegn og et særligt, lille Mærke, der er forskelligt for de forskellige Lande. For Danmark er det et Hjerte, for Norge to korslagte Hammere, for Sverige St. Eriks Hoved. For Kontrollens Skyld er den Maskine, der præger Mønterne, forsynet med en Tæller, og der skal altså være lige saa mange Møntstykker, som Tællerens Ur viser. Da det vilde være alt for uoverkommeligt at efterveje hvert udmøntet Stykke Skilleømt af uædelt Metal, nøjes man med at veje f. Eks. et Kilo Mønter af og saa tælle op, om der er det Antal, der skal være.

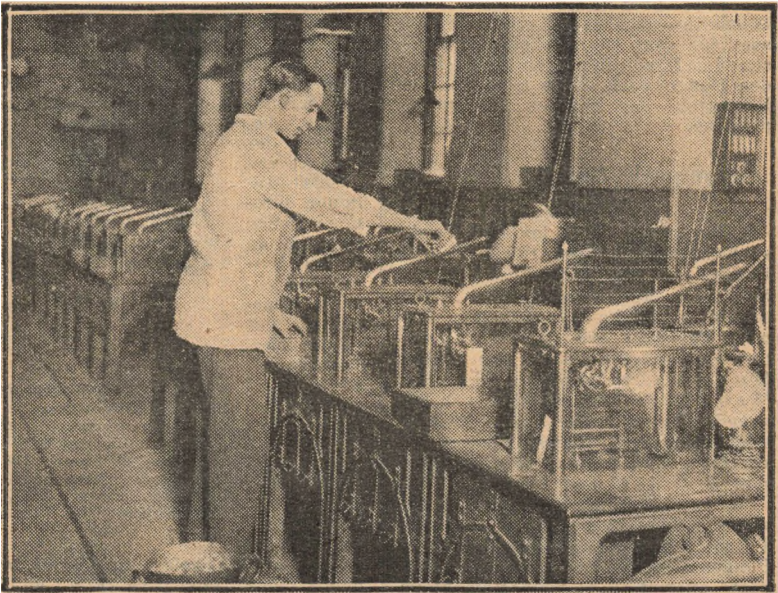
Det er aldrig rent Guld eller rent Sølv, der anvendes til Mønter. Man

blander altid Ædelmetallet med Kobber. Dette er ikke for at tjene paa dem, men da Guld og Sølv er meget

Saaledes ser Resterne af »Tenene« ud, efter at Pengestykkerne er stempede ud.

blødt, vilde Mønter af disse Metaller alt for hurtigt blive slidt op. For

Pengeslykkernes Vægt prøves paa meget finlmærkende Vægle.

Guldmønters Vedkommende blander man i Skandinavien 90 Dele Guld med 10 Dele Kobber, men disse 90 Dele Guld og 10 Dele Kobber repræsenterer i Virkeligheden sammen med de saakaldte „Slagpenge“, det vil sige Omkostningerne ved at slaa Mønten, dennes paalydende Værdi. En dansk 20-Krone vilde, hvis den var af rent Guld, veje 8,064 Gram, men da der er tilsat den Kobber, vejer den 8,000 Gram. Man er altsaa ikke bleven narret ved Kobberindblandingen. Med Sølvpenge er det en anden Sag, her repræsenterer Mønten ikke nær Sølvværdien. En gammel dansk 2 Krone har kun for 83 Øre Sølv i sig. Men dette gør jo for saa vidt ikke noget, da Sølvpenge kun er Skillemønt, og man normalt skal kunne faa dem omvekslede med Guldpenge til samme paalydende

Værdi. Naar Guld- og Sølvpenge er bleven slidte og kommer tilbage til Mønten, undersøges de, og hvis de har mistet en vis Del af deres Vægt, for Danmarks Guldmønters Vedkommende $\frac{1}{2}$ Procent, støbes de om. For danske Sølvmønters Vedkommende var Procenten 4. Nu har vi jo ikke Sølvmønt længere. Det Tab, som Staten lider ved dette Slid paa Mønterne, opvejes langt af den Fortjeneste, den har ved at mange Skillemønter forsvinder paa en eller anden Maade. Enhver, der ejer Guld, havde før Ret til at faa dette udmøntet i Guldpengestykker i Mønten, dog forlangte man et vist Kvantum Guld ad Gangen, og der betaltes saa for Arbejdet. Denne frie Guldudmøntning og Centralbankernes Pligt til at købe Guld blev dog for de skandinaviske Landes Vedkom-

mende ophævet under Verdenskrigen. Denne internationale Katastrofe kom som før sagt til at skabe en fuldstændig Revolution i de fleste Landes Pengevæsen. Man kom ud i et Ragnarok, der skabtes af Papirspengene.

Strømpeskafter og Papirspenge.

I det gamle Rom låa det Værksted, hvor man fremstillede Rigets Penge, paa den kapitolske Høj i Nærheden af Tempelet for „Den beskyttende Gudiinde Juno“. Tempelet hed „Juno moneta“, og derfra stammer saa Ordet: *Moneta*. *Monnaie*, *Money*, *Mønt*. Naar Pengestykker var udgaaede herfra, under Junos Beskyttelse, var de gode nok. Præget beskyttede. Lad os tage et andet Ord som *Kredit*. Det betyder: *Tiltro*, og det stammer fra det latinske: *Credo*, jeg tror. Paa denne Tiltro hviler i Virkeligheden hele Pengesystemet. Var det en redelig Stat eller Fyrste, der udmøntede Pengene, fandt disse en god Tiltro og havde en god Værdi; var det en mindre samvittighedsfuld Stat eller Konge, der var Møntpræger, saa man mistænksom til Mønten. Og i endnu højere Grad end for Metalpengenes Vedkommende kom det til

at gælde for Papirspengenes.

Den Idé at udgive Papirspenge var i og for sig rigtig nok. Fordi der i et Land omsættes f. Eks. for 1000 Millioner Kroner Varer, behøver der ikke at være 1000 Millioner Kroner i Penge i Omløb, da Varer byttes med Varer. I Regelen vil det være tilstrækkeligt, at en Del af dette Beløb er ude i Omsætningen. I vore Dage med det udviklede Bank- og Kredit-

væsen med Veksler og Cheks behøver man endogsaa kun en i Forhold til Omsætningen meget ringe Del Penge. Naar man havde Værdier af en eller anden Art, enten det nu var Guld eller Sølv eller Jordegods, maatte man kunne laane paa dem, skaffe sig Kredit ved at udstede Laanebeviser. Landets Herre eller Byens Magistrat satte sit Navn paa en Forskrivning paa et Stykke Papir, og ved særlige Paategninger lovede man enten i Løbet af en vis Tid at indløse Papirstykket med en bestemt Sum Penge i Metal eller at give Indehaveren af Seddelen en forholdsmæssig Ejendommen. For dette System udvikledes, havde Stater og Fyrster laant hos en enkelt Bankier som *Fugger*, *Welsch*, *Medici* eller andre, nu laante de saa at sige hos alle deres Undersaatter, og for at styrke Tilliden til disse Pengesedler gav man dem Tvangskurs, det vil sige, at man gjorde dem til lovligt

En 8 Skillingsseddel fra for Statsbankerollen. Den Slags smaa Pengesedler erstattede Skilleløbet af Metal. Paa Seddelen stod: Hvo, som eftergør eller forfalsker denne Seddel, straffes paa Ære, Liv og Gods.

En dansk 5 Rigsbankdalerseddel, udstedt efter Statsbankerollen. Rigsbankdaleren afløste de gamle Kurantdalere, der gik ned til en Sjattedel af deres paalydende Værdi.

Da den tyske Pengemølle var i fuld Gang, og det laarnede sig op med Bjærg e af Papirpenge.

Betalingsmiddel, som enhver skulde tage imod.

Men naturligvis, denne Maade at kunne skaffe sig Penge paa rummede en stor Fristelse for en Stat eller Fyrste, der kom i Penge-trang. Man kunde altid skaffe sig et Paaskud til at frie sig for Seddelens Indløsning med „Edel-metal, og naar saa først Penge-møllen var i Gang, var

Strømpeskaffet var ofte Bank for mistroiske Folk.

den næsten ikke til at standse. Man stak en Finger i Mølleværket, og man blev trukken med ind i det og knust. Det bedste Eksempel fra ældre Dage har man fra den franske Revolution. Da Revolutionen var fuldbdyrdet, var Frankrig yderst fattigt, de, der havde Metalpenge, det vil sige Guld og Sølv, gemte dem i Strømpeskafferne og „paa Kistebunden“, og da Staten skulde bruge Penge baade til Rigets Genopbyggelse og til Hærens, der forsvarede Grænserne, trykte man Pengesedler. Det var de saakaldte „Assigna-ter“. Paa nogle af dem stod der, at de en Gang vilde blive indløste med Guld eller Sølv, andre var kun at betragte som delvise Pantebreve i de Jordegodser, som Staten havde konfiskeret fra de flygtede eller henrettede Adelsfamilier. Jo flere „As-

signater" man trykte og satte i Omløb, desto flere fordredes der naturligvis til at købe et bestemt Kvantum Varer og til at lønne Statens Folk med, man maatte trykke endnu flere „Assignater“, og til sidst var 1 Francs i Sølv lige saa meget værd som 400 Francs i Papir. Naar et Brød eller saa og saa meget Kød før havde kostet 1 Francs i Metal, kostede det nu 400 Francs i Papir. De Mennesker, der i Tide havde gemt deres Guld og Sølv i Strømpeskafterne, kunde le overlegent ad dem, der havde skænket Papirspengene Tiltro. Til sidst reducerede man „Assignaterne“ til en Tredivetedel, men da man heller ikke kunde svare her til, blev de yderligere reducerede og mistede til sidst næsten deres hele Værdi. Det var Krigen, der havde ruineret Frankrigs Finanser, og man saa ikke anden Udvej end i Realiteten at erklære sig fallit, det vil sige ude af Stand til at kunne indfri sine Forpligtelser og de Løfter, man havde trykt paa Papirspengene. Noget lignende, som det der var sket i Frankrig, hændte i Danmark i det 10de Aarhundredes Begyndelse. Den ødelæggende Krig med England, Tabet af Flaaden og 1200 Handelsskibe og Udenrigshandelens Tilintetgørelse havde sat Landet i bundløs Gæld, man udstedte en uhyre Mængde Pengesedler, som først bevirkede, at alle Varepriser steg enormt, og derpaa, at ingen vilde tage disse Sedler for gode. Til sidst, i 1813, gjorde den danske Stat Bankerot, og 6 Daler i Papir blev til 1 Daler Rigsbankmønt. Ogsaa herhjemme havde forinden de forsigtige Folk puttet de blanke Dalere og „Specier“ i Strømpeskafterne. Nu kom Sølvdaleren frem og triumferede. Den var bleven seks Gange saa meget værd som dens Navnefætter, der var af Papir.

Der behøvedes ikke altid Ufred og Krig til at svække Tilliden til en Stats Papirspenge. I adskillige af de Lande, hvor det var Staten selv og ikke en monopoliseret Centralbank,

der udstedte Sedlerne, blev der allerede længe før Verdenskrigen udstedt flere Papirspenge, end Staten kunde indløse. Dette gjaldt f. Eks. Tyrkiet, Spanien, Portugal og Italien, og det gjaldt især Rusland. Følgen var, at Papirspengene i disse Lande var mindre værd end Guldspengene. Der var Agio paa Guldet. Disagio paa Papiret. I Italien, for at tage et Eksempel, fik man for 100 Lire i Guld 110—112 Lire i Papir. Købte man f. Eks. en Jærnbanebillet til 2 Lire og betalte med 20 Lire i Guld, fik man Billetten og 20 Lire i Papir tilbage. I Rusland var Forskellen mellem Guld og Papir endnu større, og ved alle mulige kunstige Midler søgte de russiske

Finansministre at hæve Kursen paa Papirsrublen. Man har en morsom Historie om det. I en Circus i det daværende St. Petersburg optraadte en Klovn med dresserede Grise, og en af dem var afrettet til at bringe sin Herre alt, hvad man kastede ind til den i Manegen. En Aften kastede en Tilskuere en Rubelseddel ind i Manegesandet, og Grisen forsøgte forgæves med Trynen at faa fat i Papiret. Da raabte Klovnen: „O, du dumme Gris, hvor kan du tro, at du kan faa Rubelen i Vejret, naar selv Ruslands Finansminister ikke kan!“ Publikum jubede, — men næste Dag var Klovnen med samt sine Grise udvist af Rusland.

Misbrug af Seddepresen og af Folkenes Tillid til de Løfter, der staar paa Papirspengene, kan virke ødelæggende paa et Lands Økono-

„O, du dumme Gris,“
sagde Klovnen.

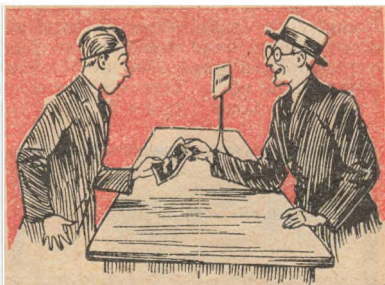
mi. Efter en sød Kløe kommer en sur Svie. Det gav Verdenskrigen os et frygteligt Eksempel paa.

Der er et gammelt Ord, der siger, at til at føre Krig hører der tre Ting, nemlig Penge, flere Penge og endnu flere Penge. Det vidste man i alle de krigsførende Lande, og man traf øjeblikkelig sine Forholdsregler. Man forbød straks al Udførsel af Guld, og man opfordrede alle Statens Borgere til at aflevere deres Guldmonter og faa Papirpenge i Stedet. Hvad man vilde var at faa samlet saa meget Guld som mulig i vedkommende Lands seddeludstedende Bank, for at denne kunde laane Staten saa mange Papirpenge som mulig. I Rusland, Østrig, Tyskland og Frankrig begyndte man straks at udskrive Krigslaan og samtidig at lade Seddelpresserne arbejde. Tyskland havde i Spandau det saakaldte „Julistaarn“, hvor man opbevarede 120 Millioner Mark i Guld. Det var Penge, der stammede fra den franske Krigsskadeserstatning i 1871, og de var bestemt til at anvendes ved en tysk Mobilisering. De slog ikke til for mere end nogle faa Timer. Da

for de krigsførende Landes Vedkommende saa godt som al Eksport standsedes, medens Importen blev uhyre, og da man ikke kunde betale med Guld, begyndte Kursen paa baade russiske, tyske, østrigske og franske Pengesedler hurtigt at dale, man kunde jo ikke faa dem indløst

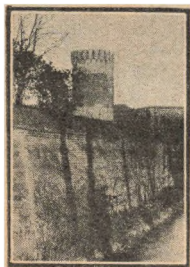
med Guld i en overskuelig Tid. Kun England hævdede nogenlunde sine Papirpenges Kurs ved Hjælp af Laan, og Fristaterne beholdt Fri-

heden for Guldet. Eftersom Krigen varede ved, Aar efter Aar, sank Papirpengenes Værdi, og da Staterne skulde bruge Varer, og disse i

En Amerikaner vilde bytte 100 Dollars i en Wienerbank.

Kraft af Papirpengenes Værdifald bestandig blev dyrere, maatte Seddelpressen arbejde hurtigere og hurtigere og malede til sidst Verden saa fuld af kulørte Papirsstykker, at man var ved at drukne i Floden. Først brød Ruslands Pengesystem sammen, saa faldt det østrigske, og nu var man allerede saa vidt, at man regnede med Titusinder, hvor man før regnede med Tiere. Der er en Anekdote om en Amerikaner, der kom ind i en Wienerbank og vilde veksle 100 Dollars. Man saa paa den store Seddel, man hentede Bankdirektøren, der blev holdt Bankraadmøde, og saa gik man ud til Amerikaneren og sagde: „Banken er Deres, min Herre!“ Naa, det er kun en Anekdote. Men det er et Faktum, at umiddelbart efter Krigen maatte man ofte bære sine Penge i en Kuffert, naar man kom til Østrig. Tyskland led samme Skæbne. Efter at Marken var gaaet ned i 8 Øre, troede man, at Bunden var naaet, men saa kom Ruhrbesættelsen, man brugte fantastiske Summer til „Den passive Modstand“, og nu gik Marken ned til Brønde af en Øre. Til sidst var en dansk Krone henvend en Milliard — Tusinde Millioner — Mark værd.

„Julistaarnej“ ved Spandau, hvor den preussiske Regering opbevarede 120 Millioner Mark i Guld.

En 1000 Markseddel var nu faktisk ikke det Stykke Papir værd, den var trykt paa. Mærkeligt var det at se den Tillid, mangfoldige Mennesker da havde til, at den tyske Stat en Gang vilde indfri disse Bjerge af Papirspenge, hvad der faktisk vilde være en Umulighed, eller at Marken atter vilde stige. Der spekuleredes i en uhyre Grad i tyske Mark, man

Da man regnede med astronomiske Tal i Tyskland. En Seddel paa 10,000 Milliarder, altsaa 10,000,000,000,000 Mark. Den var nogle Øre værd til sidst.

solgte sit eget Lands Sedler mod tyske Papirspenge, og Tyskerne, der klarere end andre Landes Folk saa, hvorledes det vilde ende, sendte enorme Masser af Papirsmark ud i Verden. Man regner, at Tyskland ved denne Spekulation tjente 4—5000

Millioner Kroner. Til sidst var de tyske

Marksedler fuldstændig

værdiløse, og det kom ikke blot til at gaa ud over dem, der sad med kontante Penge, men ogsaa over Ejerne af Sparekassebøger og Obligationer. Hundrede Tusinder af Mennesker i

Man tapelsere sine Stuer med Penge-sedler.

Tyskland mistede alt, hvad de ejede. Man saa det grotesk-sørgelige Syn af Folk, der tapetserede deres Væ-

relser med 1000-Marksedler eller satte en Millionseddel paa hver Ølflaskeske. Der var intet at bebrejde Staten. Statens Opretholdelse gaar over alt andet, men man havde atter faaet at se, hvor farligt det er, naar Staten faar Haand om Udstedelsen af Penge. Italien

og Frankrig klarede sig noget bedre end Tyskland. Medens dette sidste Land maatte slaa en Streg over alle de gamle Penge og indføre den nye Mark, Rentemarken, fik man i Italien til sidst Liren stabiliseret til 22 Øres Værdi i vore Penge, og Frank-

Man klitrede Penge-sedler som Etiketter paa Ølflaskerne.

Den franske Stat købte Guldstykker og gav 500 Francs Papir for 100 Francs Guld. »Strompeskallerne» triumferede.

rig fik Francs'en lagt fast til en Kurs af omtrent 15 danske Øre. Dette vil sige, at alle i de to Lande, der havde kontante Penge, Sparekassebøger, Obligationer eller Statspapirer, mistede henholdsvis ca. 70 og 80 Procent af deres Værdier. Der var mange, især i Frankrig, der ikke havde fulgt Opfordringen fra Krigens Begyndelse til at ombytte deres Guld med Papir, de havde put-

tet deres Guldpenge i Strømpeskaf-
terne, og da man nu fik ca. 500
Francs Papir for 100 Francs Guld,
triumferede Strømpeskaffet atter
over Statens Papirspenge. Man hu-
sker endnu, at denne „Inflation“
(Oppustning) af Varepriserne ogsaa
naaede Danmark, hvor af forskellige
Grunde den danske Papirskrone gik
ned til at være kun ca. 50 Øre værd.
Ved særlig Lov havde man forbudt

Udførsel
af Guld og

Sølv og
fritaget
National-
banken
for dens
Forplig-
telse til at
indløse
Papir-
pengene
med Guld.

Denne
Fritagelse
er nu hæ-
vet, og
man kan
atter faa
Guld for
Papir,
hvad der
selvfølge-

Hvem vil købe 100 Millioner
for 10 Øre? Tyske Million-
og Milliardsedler falbødes
paa Gaderne for nogle faa
Øre.

lig har bevirket, at Kronen i Papir
atter er „En ærlig Krone“ og er 100
Øre værd i Forhold til baade Dollars
og Sterling og svenske Kroner. Dan-
mark, der i en Række Aar havde
Papirmøntfod, har nu atter Guld-
møntfod. Ogsaa i Danmark var der
„Strømpeskaffer“, der triumferede.
For Nationalbanken lukkede for Gul-
det, hentede adskillige Mennesker
Guld for deres Sedler, og da senere
Kronen gik ned til ca. 50 Øre, fik
en saadan Indehaver af et „Strømpe-
skaff“ ca. 19 Kroner for et 10 Kro-
ners Guldstykke, naar de solgte det
f. Eks. til en Guldmed. Nu er For-
holdet det, at Nationalbanken, der
udsteder Seddelpengene, til Dækning
af de omløbende Papirspenge skal

have mindst en Tredjedel saa mange
Penge i Guld og Sølv, som der er
udstedt Papirspenge for, foruden at
den for Resten af Beløbet, altsaa de
to Tredjedele, skal have Aktiver og
Tilgodehavender, der erklæres for
gode af den af Staten ansatte Bank-
kommissær.

En Pengeseddels Tilblivelse og Tilintetgørelse.

Den store Opgave for en Bank,
der har Ret til at udstede Penge-
sedler, er at fremstille disse paa en
Maade, saa de er vanskelige at efter-
lave. Det er et Faktum, at det er
langt lettere at faa udgivet en falsk
Pengeseddel end en falsk Metalmønt.
Menigmand ser med mere opmærk-
somme Øjne paa Metaltunge end
paa Papirspenge, han opdager let-
tere, at det er uædelt, mangelfuldt
præget Metal, end at det er en man-
gelfuldt trykt Seddel, og med den
moderne Teknik kan næsten enhver
Pengeseddel eftergøres paa en skuf-
fende Maade. Banken maa altsaa
have en særlig Slags Papir, meget
omhyggeligt skaarne Klicheer og en
Farvesammenstilling, som er vanske-
lig at eftergøre ad litografisk Vej.
Dernæst skal Seddelen være af et
stærkt Materiale, saa den ikke let bri-
ster. Papiret underkastes derfor flere
Styrkeprøver, det belastes, og det
krølles sammen, og først naar Pa-
pirsorten har vist sig tilstrækkelig
modstandskraftig, antages den, og
Papirarkene sendes i Seddeltrykke-
riet. Dette er naturligvis under
streng Kontrol, ingen fremmede
kommer derind, og Antallet af de
til Trykkeriet givne Ark sammen-
lignes med de færdigtrykte Sedler.
Det er saa godt som aldrig sket i
nogen Banks Seddeltrykkeri, at en
af Trykkeriets Funktionærer har be-
gaaet Uredelighed. Det er naturlig-
vis prøvede Folk, men desuden vir-
ker denne Omgang med enorme Sum-
mer paa den Maade, at man i Grun-

Et Falskmøntnerdepot opdages i New York. Falskmøntnerne var alsidige. De lavede engelske, franske og amerikanske Penge og lod deres Agenter i Europas Hovedsteder bytte dem.

den slet ikke tænker paa, hvad det er, man har mellem Hænderne. Det er kun betrykt Papir. Foruden selve

Billederne og Tallene paa Seddelen, der baade fortæller om dens Værdi og Landets og Bankens Navn, og som i kunstnerisk Form giver forskellige Symboler paa Landets Næringsveje, er der i Tegningen et hem-

Falskmøntneri er risikabelt. Det straffes i vore Dage med strengt Forbedringshusarbejde.

meligt Mærke, af hvilket man straks kan se, om Seddelen er ægte. Desuden er der i Papiret et „Vand-

mærke“, som kun kan ses, naar man holder Seddelen op mod Lyset. Dette „Vandmærke“, der kan bestaa af et Hoved, af Ornamenter eller Bankens Navn eller lignende, fremstiller man paa den Maade, at medens Papirmassen endnu er flydende, presses den ned i en Form, hvori der i op-højet Relief er graveret, hvad Vandmærket skal forestille. Papiret bliver altsaa en ubetydelig Smule tyndere paa dette Sted. Alle Sedler faar et Seriebogstav og et Løbenummer, og der er aldrig samme Bogstav med samme Nummer paa to Sedler. Endelig forsynes Seddelen med to Bankfunktionærers Navn. Tidligere var det ene Navn trykt, det andet haandskrevet. Nu er begge trykt.

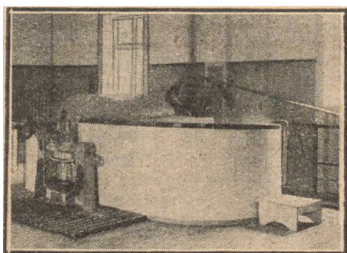
Trods alle Forholdsregler hænder der meget hyppigt Seddelfalsknerier. Medens enhver Fuskner kan efterlave Metalmonter i en Gibsform,

skal man være faglig uddannet Lito-
graf eller Kemigraf for at kunne
fremstille falske Papirspenge, der
ligner ægte. For noget over 40 Aar

Falskmøntnere røber sig
ofte ved at strø om sig
med Penge.

siden frem-
stillede et
Par Falsk-
møntnere
R. og S. her
i Danmark
500-Krone-
sedler, der
var saa for-
trinlig ef-
tergjort, at
selv Natio-
nalbankens
Folk ikke
kunde se
Falskne-
riet, og
dette blev kun opdaget ved, at R.,
der skyldte en Bank mange Penge,
afleverede sit Husflidsarbejde i saa
vaad Tilstand, at Sedlerne klæbede
sammen. For en halv Snes Aar si-
den fremstillede en ung Mand Mæng-
der af udmærket eftergjorte 10-
Kronesedler. Det blev opdaget ved,
at alle Sedlerne havde samme Num-
mer, men det kunde sikkert være
gaaet længe, hvis han ikke havde
vakt Mistanke mod sig ved at strø
lidt for rigelig om sig med Penge.

En af de store Beholdere, i hvilke de
danske Pengesedler odelægges.

Det mest storstilede Falskmøntneri,
der er forekommen, er vel, da for
nogle faa Aar siden et Selskab af

ungarske kendte Mænd med en
Fyrst W. i Spidsen efterlavede for
mange Millioner franske 1000-Francs-
sedler. Da det blev opdaget, erklæ-
rede man, at det havde været Me-
ningen at bringe vild Forstyrrelse i
det franske Finansvæsen som Hævn
for Ungarns Skæbne ved Trianon-
freden efter Verdenskrigen. Det er
dog ikke alle Falskmøntnere, der dri-
ver Haandværket en gros. Man har
ogsaa set Stympere, der paa et
Kvistkammer har fremstillet Penge-
sedler ved at tegne og kolorere dem
for saa at give dem ud i Mørke.
Det har dog ikke været nogen ind-
bringende Levevej.

Skønt Seddelpenge i Regelen er
lavede af solidt
Papir, kan deres
Levetid alligevel
ikke blive lang.

De gaar fra
Haand til Haand,
fra Lomme til
Lomme, fra den
ene Skuffe til den
anden, og jo min-
dre Beløb Sedde-
len lyder paa, de-
sto mere kommer
den i Omløb. Den
bukkes, krølles,
snaves til, den
kan næsten blive
uappetitlig. Det er naturligvis sær-
lig Tilfældet i de Lande, hvor
Forbruget af Sæbe og Vand til at
vaske sig i ikke er overdrevent stort.
En Bakterieforsker tog en Gang en
italiensk Lireseddel fra Neapel og
lagde den under et Mikroskop, og
det var rent ud haarreisende Ting.
han saa. Seddelen var levende. Naar
en Pengeseddel kommer tilbage til
den Bank, der har udstedt den, ser
man efter, om den kan bruges nogen
Tid endnu. Hvis dette ikke er Til-
fældet, dømmes den til Tilintetgø-
relse. Enkelte Banker som „Bank of
England“ kasserer alle Sedler, der
sendes tilbage til den, andre Banker
bærer sig dog mere økonomisk ad.

Det er haarrejsen-
de, hvad man kan
se, naar man læg-
ger en Italiensk
Pengeseddel under
Mikroskopet.

Tidligere brændte man under skarp Kontrol alle kasserede Pengesedler men det var mere højtideligt, end

Tidligere brændte man de danske Pengesedler paa højtidelig Maade i Rosenborg Have.

det var praktisk, thi ofte fløj kun halvt forkuldede Stykker af Sedlerne op i Luften og langt borte, og det er hændet, at uærlige Folk trods al Kontrol fik listet et Bundt Sedler ud af Ovnen. I Danmark skete Opbrændingen af kasserede Pengesedler paa Rosenborg Eksercerplads i en særlig konstrueret Ovn. Senere gik man over til at kaste Sedlerne i en roterende Beholder, der var fyldt med en ætsende Lud, men det var en temmelig kostbar Fremgangsmaade, og nu sker Tilintetgørelsen paa den Maade, at Sedlerne kastes i en saakaldet „Hollænder“, et Kar, der anvendes i Papirfabrikationen. Her overhældes de med kogende Vand, og under mekanisk Omrøring passerer de roterende Knive, som sønderdeler dem, til hele Massen danner en tynd Vælling, der flyder ud i Kloakerne. Denne Maade, som maa

kaldes fuldstændig betryggende, koster ca. 40 Øre for hvert 100 Kilo Pengesedler, og den er henved 30 Gange saa billig som Behandlingen med Lud. Det er meget store Summer, der paa denne Maade hvert Aar bogstavelig talt „gaar i Vasken“. Her i Danmark kan man regne med 3—400 Millioner Kroner.

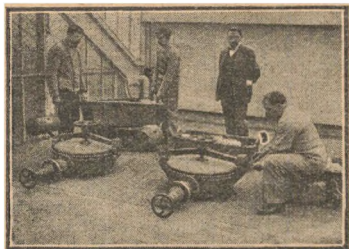
En Gang imellem indkalder Seddelbankerne alle Sedler, nemlig naar der skal udstedes Sedler med anden Farve og Tegning. Der kan være

De tyske Pengesedler var bleven fuldstændig værdiløse, saa man kunde lade dem gaa i Papirmøllen uden Kontrol.

De tyske Pengesedler var bleven fuldstændig værdiløse, saa man kunde lade dem gaa i Papirmøllen uden Kontrol.

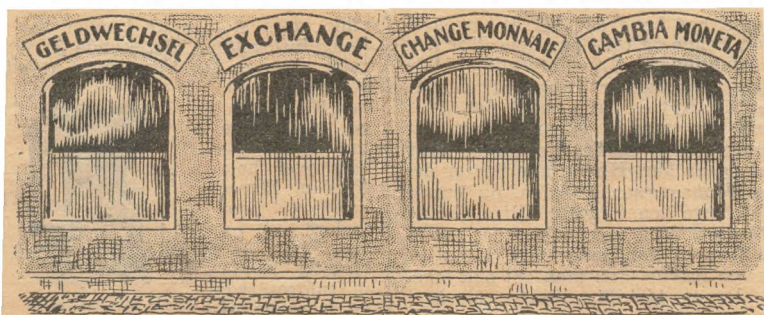
forskellige Grunde til dette Ombytte. I gamle Dage skete dette ved, at Bekendtgørelsen om det skulde oplæses fra alle Prækestole og offentliggøres tre Gange i alle Aviserne. Nu nøjes man med at lade Aviserne fortælle det. Det er adskillige Gange hændet, at man i Dødsboer efter gamle Folk har fundet store Beløb i saadanne „Indkaldte Sedler“. Det er Penge lagt hen af Folk, som ikke havde nogen Tillid til Bankerne. For Arvingerne har det da ikke været morsomt at staa med alle disse nu værdiløse Papirstykker i Hænderne.

De kasserede Pengesedler tilintetgøres nu i lukkede Beholdere.

Internationale Penge.

Der er et gammelt Eventyr, der hedder: „Hvad Fatter gør, er altid det rigtige,“ og det handler, som man ved, om en Mand, der gaar til Mar-

Naar man paa en Rejse maa gennem mange Veksellererkontorer, svinder Pengene, og det gaar den rejsende som Manden i Eventyret »Hvad Faller gor, er altid det rigtige«.

ked med en Ko, men paa Vejen gor saa mange Byttehandler, at han til sidst kommer hjem med en Sæk raadne Æbler. Bag denne Historie ligger den virkelige Begivenhed, at Eventyrets Digter, H. C. Andersen, en Gang paa en lang Udenlandsrejse saa hyppigt maatte bytte sine Penge om i de forskellige Landes Mønt, og saa tit tabte paa dem, at han til sidst havde faaet nogle elendige, fedtede og næsten værdiløse italienske Pengesedler i Stedet for sine ærlige, gode Penge hjemmefra. Nu gaar det ikke den fornuftige rejsende paa den Maade, han køber sig et Kreditiv i en Bank, og efterhaanden, som han kommer frem, henter han i Bankerne de Penge, han skal bruge. De udbetalende Banker i Udlandet afregner saa med den Bank, der har udstedt Kreditivet. Men hvad der hændte den gamle Digter, er tidligere hændet adskillige; det kan endnu hænde rejsende, der stoler mere paa sig selv end paa Bankerne, og desuden vil der altid være andre Forhold, hvorunder man vil være nødt til vidtløftige Omregninger fra det ene Lands Mønt til et andet, maaske med et tredje Lands Mønt som Mellemed. Dette har skabt den Tanke: „Er det ikke muligt at skabe en international Penge-

sort, som bliver taget for god overalt i Verden?”

Man maatte for en saadan international Møntsort have som Grundlag den internationale Værdimaaler, der hedder Guldet. Som Enhed kunde man bruge et Gram Guld, selv om der endnu er Lande som England og Fristaterne, der ikke er gaaede med til Metersystemet, og som altsaa ikke officielt regner med Kilo og Gram. Man behøvede, hvis man fik indført saadanne Sedler lydende paa 1 — 2 — 5 — 10 Gram Guld o. s. v., ikke længere at have Kroner, Mark, Sterling,

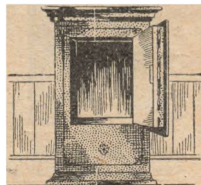

Francs og Dollars. alle Varepriser kunde beregnes efter Gram Guld, og disse Varepriser vilde da

være uafhængige af Kurssvingningerne. Den rejsende vilde kunne betale med dem paa baade Hoteller og Jærn-

baner, han behøvede ikke at omveksle sine Penge og tage paa dem. For den internationale Vareomsætning vilde disse „Guldsedler“ være af overordentlig Nytte. Men som det gaar med saa mange skønne Ideer, at Praksis er et og Teori et andet, gaar det ogsaa her. Havde alle Stater deres Finansvæsen i Orden, og kunde man have den fuldeste Tiltro til alle Staters Ærlighed, vilde det være godt, men kan man det? Uden at nævne Navne, kan man vel nok sige, at der er adskillige Stater baade i Europa og i andre Verdensdele, til hvis finansielle Sikkerhed og Ærlighed man ikke har nogen kvalificeret og absolut Tiltro. Et saadant Land vilde kunne misbruge Udstedelsen af saadanne „Guldsedler“, Fristelsen

vilde være stor, naar Landet var i Pengeforlegenhed, det kunde jo virkelig blive en fin Forretning at udstede en saadan Slags Penge, som man tog som Betaling over hele Verden. Hvem kunde vel kontrollere, om en saadan Stat virkelig havde en Guldreserve, der svarede til Antallet af de Guldsedler, det havde udstedt, og hvad vilde der ske, hvis en stor Bank, der havde faaet opsamlet mange af disse „Guldsedler“ og nu krævede Guldbarrer for dem, ikke fik sit Krav opfyldt. Nej, foreløbig synes Tanken ikke at kunne realiseres.

Hvis Staten viste et tomt Pengeskab, kunde den ikke indløse »Guldsedlerne«.

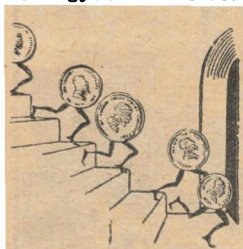
Under den tyske Inflation skiftede Kurserne hver halve Time, og man vidste aldrig, hvad man ejede.

Møntkonventioner.

Kunde man ikke naa til at faa en Møntsort, der gjaldt internationalt, kunde man i hvert Fald naa til at have et Møntsystem mellem Lande, der havde Tillid til hverandre. Ud herfra skabtes de to mest bekendte Møntkonventioner, nemlig „Den latinske Møntunion“ og „Det skandinaviske Møntforbund“.

„Den latinske Møntunion“ omfattede Frankrig, Italien, Svejs, Belgien og Grækenland, og den havde de Bestemmelser, at Guldmonter fra de forskellige Lande i Unionen havde samme Føihed, saa de havde samme Værdi: 20 Francs = 20 Lire = 20 Drachmer og var gyldigt Betalingsmiddel i alle Unionens Lande, og at hvert Land forpligtede sig til ikke at udmønte mere end en bestemt Sum i Sølvpenge pr. Indbygger. Med Sølvskillelønt fra et hvilket som helst af Unionens Lande kunde man i hvilket som helst af de andre Lande i Unionen betale Beløb indtil 100 Francs = 100 Lire = 100 Drach-

mer. Det var dog en stærkt haltende Union. thi Papirssedler fra det ene Land gjaldt ikke i det andet. og da

Guldpenge har gemt sig i Bankernes Kældere.

det nu hyp-
pigt skete,
at et eller
andet af
Landene
inddrog en
bestemt
Sølv mønt
og efter Ind-
løsningsaf-
stens Udløb
nægtede at
tage imod
den, var der
en idelig

Forvirring, og det var næsten en Vidskab at kende, hvilke Sølv mønter der var gode, og hvilke der var daarlige. Da nu Guld det ved Verdenskrigens Udbrud forsvandt ned i Bankernes Kældere, blev den latinske Møntunions Betydning til intet. Den eksisterer endnu delvis paa Papiret — Belgien har dog meldt sig fra —, men i Virkeligheden er den kun et tomt Ord.

Det skandinaviske Møntforbund gik langt videre end den latinske Union, thi inden for dens Lande: Danmark, Sverige og Norge, gjaldt ikke blot Guld et Sølv, men ogsaa Skillemonter af Kobber. Hver Stat havde ogsaa Lov til at præge lige saa megen Skillemonter, den vilde, og at dette aldrig blev misbrugt, kan ses deraf, at Udvekslingen af Skillemonter mellem Landene næsten bestandig var ens. Det skandinaviske Møntforbund var traadt i Kraft mellem Danmark og Sverige den 1. Januar 1875, den 1. Januar 1877 traadte Norge til, og efter at norske og svenske Sedler havde haft samme Gyldighed i Norge og Sverige fra 1894, udvidedes Møntforbundet i 1901 til, at de tre Landes Seddelpenge var gyldigt Betalingsmiddel i alle tre Lande. Men ogsaa paa dette gjorde Verdenskrigen en Ende, thi da Udførselen af Guld blev forbudt, da Seddelbankerne i de tre Lande

ikke skulde indløse Papirspenge eller Skillemonter med Guld, og da de ogsaa fritoges for at købe Guld og for at udmønte Guld, var hele Grundvolden for det skandinaviske Møntforbund borte. Man husker endnu de bestandige Sølvsmuglerier fra Danmark til Sverige. Danske Seddelpenge var en Overgang kun værd omtrent Halvdelen af svenske Seddelpenge, men dansk Sølv mønt var i Sverige lige saa meget værd som svensk. Saa smuglede man danske Sølvpenge ud til Sverige, byttede dem med svenske Seddelpenge og fik saa ved Hjemkomsten til Danmark en god Fortjeneste ved at bytte de svenske Seddelpenge med danske. Det var en god Forretning for Sølvsmuglerne, men det var dyrt for den danske Stat, thi Sverige sendte naturligvis de danske Sølvpenge tilbage til Danmark og fik dem indløst med Guld værdi.

Da man fik danske Skillemonter af Nikkel og Bronzelegering, som ikke tages som Betaling i Sverige saa lidt som i Norge, var der sat en Stopper for disse Finansoperationer.

Det skandinaviske Møntforbund er ikke opsagt, selv om det ingen Betydning har længere. Maaske kan det dog atter en Gang træde i Kraft.

Dette er hidtil Resultaterne af at skabe internationale Penge. De er jo negative. Men Problemet er af saa stor Vigtighed, at man bestandig sysler med det, og maaske lykkes det en Gang at faa det løst. Der maa vel gaa endnu mange Aar, Verden maa først falde til Ro efter Verdenskrigens katastrofale Omvæltninger.

Man smuglede Masser af Sølvpenge fra Danmark til Sverige.

Naar Kurserne noteres paa en Storbørs. Der omsættes maaske for Hundreder af Millioner, men man ser ingen Penge. All gaar med Check.

Et Samfund uden Penge.

Man hører ofte Mennesker sige: „Pengene skulde være Menneskenes Tjenere, men de er bleven deres Herrer. Samfundet, Menneskene, vilde være lykkeligere, om der ingen Penge var til.“ Men kan et Samfund tænkes uden Penge. Det er vel rigtigt nok, at Penge har gjort mange Mennesker uheldige, fordi disse Mennesker blev Slaver af deres Begærighed, og det er vel ogsaa rigtigt, at den Form for Betaling, man nu bruger, og som hedder Penge, lettere leder til Kapitalopsamling og derved til Magt paa enkelte Hænder, end det var Tilfældet i den gamle Form. Men at man nu, i vort udspecialiserede Samfund, skulde

kunne gaa helt bort fra Pengesystemet, er vanskeligt tænkeligt.

Tanken om Penges Afskaffelse er ingenlunde ny, den er kommen frem allerede for flere Hundrede Aar siden. Da den engelske Digter og Filosof Thomas More skrev sin Fantasiroman „Utopia“, fortalte han i den om et Samfund, hvor Penge ikke eksisterede, men hvor de eneste Værdier var Arbejdets Produkter. „Utopia“ var et kommunistisk Forbund, hvor Arbejdsprodukterne gik til en fælles Bunke, der saa igen fordeltes ligelig til Forbundets Medlemmer. Guld og Sølv er i dette „Utopia“ reduceret ned til at være Metaller af laveste Værdi, medens Jærnet er det kostbareste. Medens „Utopia“ kun var en Fantasi, har det senere været

forsøgt i Virkeligheden at skabe Samfund, hvor Pengene var afskaffede, saaledes „Solstaten“ i Paraguay i Sydamerika og „Harmony“ i Nordamerika.

Der kom saa mange ensartede Arbejder, at man til sidst ikke vidste, hvad man skulde bruge dem till, ingen vilde købe dem.

Tid, der er anvendt paa at fremstille et Arbejde, godt bruges som Værdimaaler i Stedet for Guld. Han oprettede derfor i 1832 i den engelske Hovedstad en saakaldet Arbejderbank, hvor Arbejderne kunde faa udleveret Raamaterialer til at forarbejde forskellige Arbejder af. Naar Arbejdet var færdigt, blev det indleveret til Banken, Arbejderen opgav, hvor mange Timer han havde været om Arbejdet, og efter at dette var kontrolleret og godkendt af Banken, fik han udleveret en Seddel, der lød paa Tallet af Arbejdstimer og gav ham Ret til at erhverve sig et andet Stykke Arbejde, der havde taget lige saa mange Arbejdstimer. Der maatte dog føres et særligt Regnskab med Værdien af Raamaterialerne. Det syntes virkelig at skulle gaa, men det var dog kun en kort Tid. For det første indkom der en Mængde Varer, som der kun var ringe Efterspørgsel efter, for det an-

det opkom der Tvist om Rigtigheden af Timeberegningen, og endelig klagede man over Ensformigheden af Varerne og det ringe Udvalg. Da Robert Owen en skønne Dag saa sine Lokaler fyldte af Ting, som der ikke var et Menneske, der brød sig om, maatte han give op. Sytten Aar efter gentoges Eksperimentet af Nationaløkonomen Proudhon i Paris. Ogsaa han vilde i sin „Banque du Peuple“ (Folkebanken) bytte Varer med Varer og yde gratis Laan til Indkøb af Raamaterialer til Forarbejdning, men det hele mislykkedes fuldstændig. Tanken om at afskaffe Pengene er ikke død derfor, men hvorledes den skal kunne realiseres, er ikke til at se. Digterne hævder, det er muligt, men Nationaløkonomerne har en anden Mening.

Bankanvisninger. En anden Sag er imidlertid, at man efterhaanden kommer mere og mere bort fra Brugen af kontante Penge. Ligesom Pengesedlerne afløste Guldstykkerne, træder Bankanvisninger (Checks) mere og mere i Stedet for Pengesedler. Naar man har et kontant Beløb, sætter man det paa en Konto i en Bank, og naar man skal betale, skriver man en Check paa Beløbet til den, man skylder Pengene. Han faar saa Pengene i Banker eller sætter Checksens Paalydende ind paa sin egen Konto. At denne er i en anden Bank, gør intet, Bankerne afregner med hver-

Funktionærer fra de forskellige Banker mødes i „Clearing house“ og udveksler Checks, trukket paa deres Banker.

andre. Denne Afregning sker i de saakaldte „Clearing houses“. Afregningskontorer. Paa bestemte

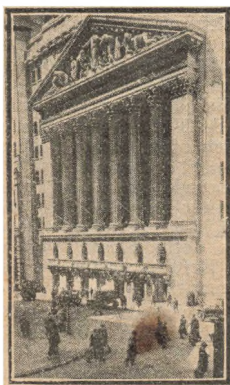
Da den store Krise var paa Londons Børs i 1720. Folk krævede Sedlerne ombyttede i Sølvs, og føø at trække Tiden ud udbetalte Banken kun i Seks-pencestykker.

Dage og Tider mødes Funktionærer fra alle en Bys Banker og udveksler de Krav, den ene Bank har paa den anden. Allerede for over 100 Aar siden begyndte man paa en saadan Afregningsmaade i London, og der kan nu være Dage, hvor der udveksles for 8—900 Millioner Kr. Der er den Fare ved dette System, at en uheldig Person kan betale med en Check paa en Bank, hvor han ikke længere har Penge staaende, men for det første tager man kun sjældent mod Checks fra Folk, man slet ikke kender, og for det andet slaar Straffeloven i alle Lande haardt ned paa Checkbedragerier, der straffes med vanærende Straffe. Dette System med Bankanvisninger er i rivende Fremgang. Selv Folk, der ikke raader over store Kapitaler, anvender det, og Systemet har jo ogsaa mange gode Sider: Man behøver ikke at gaa med mange kontante Penge hos sig, og da Bankerne gemmer en Check i flere Aar, har man her et Modtagerbevis, hvis den kvitterede Regning skulde være bortkommen. Smaa og store Beløb betales paa denne Maade, og en Forretning paa Hundrede Tusinde afgøres lige saa let som et lille Indkøb ved en Check.

Pengekriser og store Krak.

Da Krösus viste Solon sine Skatte, sagde Vismanden belærende til den rige Konge: „Pris ingen lykkelig, før han er død.“ I noget anden Form siger man nu ofte det samme til de store Pengemænd: „Vær ikke for stolt af Rigdommen, der kan komme den Storm, som blæser alt omkuld.“ Pengekriser og store Krak har ofte hærget Verden og gjort Ende paa mange Menneskers Rigdom.

Det, som vi kalder en Pengekrise, kan opstaa af mange Grunde. Naar det har været det, vi kalder Opgangstider nogle Aar, naar der er bleven bygget meget, Priserne har været høje og Folks Fortjeneste stor, har der været en Tilbøjelighed til at opkøbe mange Varer eller bygge mange Huse paa Spekulation, det vil sige i Forventning om, at Priserne paa Varerne eller Huslejen vilde stige yderligere. Det modsatte sker, der viser sig at være for mange Varer og for mange Lejligheder, man kan ikke faa længere Kredit i Bankerne, og saa brister meget, der kommer Fallitter, og man siger, at der er Pengekrise i Landet. Beryg-

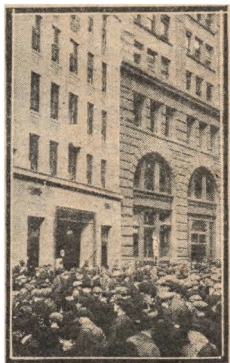

New Yorks store Pengebørs, der har set saa mange voldsomme Kriser, hvor Spekulanter har tjent eller tabt Millioner paa en Dag.

der en „Bomuldsring“, et andet Aar en „Sukkerring“. Konsortiet, der naturligvis raadete over Hundreder af Millioner

Dollars, søgte at faa opkøbt al Bomuld eller al Sukker i Fri-staterne, det lykkedes delvis, men ikke helt. „Ring-“ brast, der udbrød Panik, alle søgte at sælge, det blev, hvad man kalder „En sort Dag“. En af New Yorks mest be- kendte Stor- spekulanter

tede er de store Kri- ser, som New Yorks Børs ofte har været Skueplad- sen for. Den hyppigste Aarsag var Spekulation- nen i at samle hele Produktion- en af en enkelt Vare paa et Kon- sortiums Hænder for saa at kunne diktere Priserne. For en Del Aar siden dannedes

Børs paa aaben Gade i New York. Det er Børs for alle dem, der ikke har Adgang til selve Bør- sen. Ogsaa her er der skabt Millionærer.

i de sidste Aar af forrige Aarhundrede hed Jay Gould, og han begyndte en Dag en vældig Spekulation i Opkøb af Guld. Det var en Agiospekulation saa vældig, som man aldrig før havde set, Jay Gould havde en Snøs Agenter ude at arbejde for sig, der havde dannet sig et Konsortium, der bekæmpede ham, i tre Dage varede den vilde Børskamp, saa endte den med Hundreder af Menneskers Ruin og mange Selvmord. Og under alt dette sad Jay Gould i et Værelse, der var forsynet med Panserplader, og som bevogtedes af bevæbnede Mænd — thi han frygtede for, at man vilde

forsøge paa at myrde ham. — og dikterede sine Ordrer. Han sejrede, han tjente en uhyre Formue, men selv for Ameri- kanerne var dette dog en Smule for stramt, og man gav ham Tilnavnet „The little devil“, „Den lille Djævel“.

Jay Gould sad i et med Panserplader beklædt Værelse og gav sine Ordre til sine Agenter paa Børsen.

Historien fortæller os om mange store Kriser. I Paris havde i 1720 en Skotte John Law startet et stort Kolonisationsforetagende, som han kaldte „Mississippi Selskabet“, han solgte Aktier i det, og disse Aktier naaede op i svimlende Kurser. Han var ogsaa af den Mening, at jo flere Penge, der var i et Land, desto lykkeligere og rigere var det, og han fik derfor Frankrigs Regent, Hertugen af Orleans, til at gaa med til Masseudstedelse af Papirspenge, som der faktisk ingen Dækning i Sølv var for i „Frankrigs Bank“. Med disse Bjærge af Papirspenge købte man Mississippi-Aktier til svimlende Priser, men da Spekulanterne begyndte „at gaa i Land“ og forlangte

Papirssedlerne indløst, brast Sæbeboblen, det kom til vilde Scener, man søgte at hænge John Law, men han undkom og døde senere i Venedig i

Den belgiske Spekulant Löwenstein. Han var ude i en voldsom Pengekrise, da han styrtede ud af sin Flyvemaskine, og det var derfor, man troede, han havde begaaet Selvmord.

det paa et Fif. Man udbetalte kun i Sekspencestykker. Derved vandt man Tid, og saa faldt der atter Ro over Folk. Panikken var afværget.

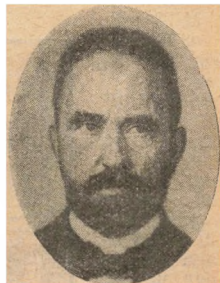
Krige og Revolutioner bliver næsten altid Aarsag til store Pengekriser, det saa man efter Napoleonskrigene, og det har vi set efter Verdenskrigen. Det er ikke altid det besejrede Land, som det gaar ud over. Da Frankrig i 1871 havde betalt Tyskland den store Krigsskadeserstatning paa 5000 Millioner, og da alle disse Penge kom til Tyskland, fristede de til en Mængde Spekulationer. Der blev bygget flere Huse, end der var Brug for, flere Baner, end der var Passagerer til, og til sidst, i 1873, brast det hele. Der opstod Krise og Panik, der naaede helt over til Amerika, saa New Yorks Fondsbørs maatte lukke i en halv Snes Dage, og det var ikke helt med Urette, at man sagde, at de fem Milliarder ikke havde gjort Frankrig fattigere og ikke Tyskland ri-

gere. Sørkeligst og uhyggeligst er det altid under en saadan Krise, naar en Bank maa lukke, eller, som det hedder: „Standse sine Betalinger“, thi det er jo ikke blot de store Forretningsfolk, der lider Skibbrud, det er ogsaa de Tusinder af Smaasparere. Da den store Bank „Comptoir d'Escompte“ i Paris i sin Tid gik fallit, regnede man, at over 100.000 Mennesker mistede alt, hvad de ejede, og et halvt Hundrede Selvmord skyldtes dette Krak. Vi har jo ogsaa bitre Erfaringer fra de sidste Aar i Danmark.

Ofte kan Kriserne skyldes ganske uforudsete Forhold, saa man havde fundet Guld i Kalifornien, og Fri-staterne fra at være forholdsvis pengefattige pludselig saa sig i Besiddelse af Milliarder, skabte dette i hele Nordamerika en voldsom Udvikling af Baner, Telegraf, Mineselskaber og anden Virksomhed. Det var naturligt, thi havde man ikke ladet Guldet arbejde paa denne Maade, havde det jo været værdiløst.

Men man havde slaaet Brødet saa stort op, at man ikke kunde bage det. Bankerne kunde ikke magte dette, og et Par af dem maatte lukke, de drog andre med sig, og snart var det hele een vild Panik. Fra

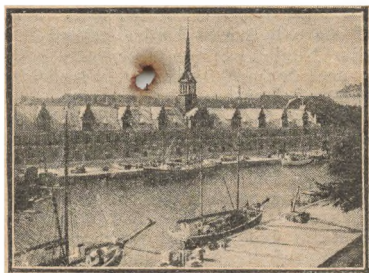
Amerika gik Krisen — det var i 1857 — til England, hvis Banker ikke kunde faa deres Tilgodehavender i de amerikanske Banker, nu falerede ogsaa den ene engelske Bank efter den anden, og saa gik Kata-

Den tyske Industrimand Hugo Stinnes. Man antog en Tid, at han ejede 7000 Millioner Kroner. Deflationen ruinerede ham, og han var nærmest fattig, da han døde.

Stinnes. Man antog en Tid, at han ejede 7000 Millioner Kroner. Deflationen ruinerede ham, og han var nærmest fattig, da han døde.

strofen videre til Tyskland og særlig til Hamborg. Da denne By den Gang i meget høj Grad var Pan-kier for Danmark og Norge, ramte Krisen nu ogsaa disse to Lande. I England og Tyskland styrtede det ene Handelshus sammen efter det andet, og det havde kunnet blive en Katastrofe ogsaa for Danmark, hvis ikke Regeringen var traadt til og havde oprettet en Laanekasse med halvtredje Million Rigsdaler. Der var

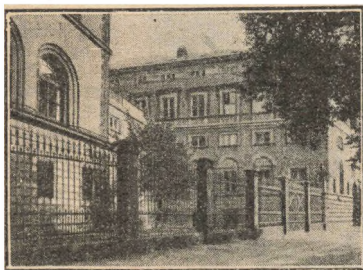
Børsen i København, der ogsaa har kendt bevægede Dage, særlig i Inflationens Tid under og efter Verdenskrigen.

vel i de Tider mange af de fallerede Storkøbmænd og Bankiers, der mindedes Solons Ord til Kræsus.

„Guld, som Banken ejer“.

Efter Verdenskrigen og Inflationen er der overmaade lidt Guld i Omløb, man finder kun Guldpenge i Amerika og England, i de andre Lande er et Guldstykke snart en Sjældenhed, og i en Grad, som man aldrig før har kendt, er de seddel-udstedende Banker nu Depoter for Guld og Sølv. Milliarder ligger opbevarede i Bankernes Kældere, og man kan tænke sig, hvilke Sikkerhedsforanstaltninger, der er truffet paa disse Steder mod Indbrud. I hele Verden føres der en bestandig Duel mellem Indbrudstve og Fabrikanten af Pengeskabe, hver Gang en Pengeskabsfabrikant har konstrueret nye Mekanismer og nye Sikkerheds-

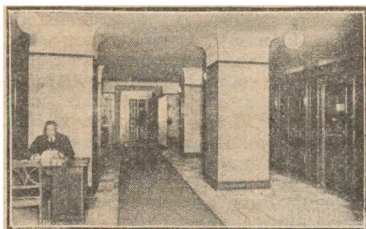
indretninger, møder Indbrudstvene med nyt Værktøj, men i hvert Fald hvad Bankernes Kældere angaar, er

Den danske Nationalbank ved Holmens Kanal i København. I Kældrene her ligger der 8—9 Jærnbanevogne Guld.

det endnu Fabrikanten af Penge-skabe, der er gaaet af med Sejren.

I Fristaterne, der ogsaa har Guld-møntfod, er det ikke som i de fleste Lande i Europa, at Guldbeholdningen betinger Størrelsen af Seddel-omløbet i Landet. Den amerikanske Lov tillader, at Centralbanken i Washington udsteder saa mange Seddel-penge, som der svarer til Værdien af de deponerede Værdipapirer. Der skal desuden altid her være opbe-varet saa mange Papirspenge, at de

Kælderen under Nationalbanken. I Baggrunden ses Døren, der fører ind til Rummet med Guldbeholdningerne.

svarer til Halvdelen af den samlede Kapitalmasse i Fristaternes samlede ca. 7000 Banker. Enhver Bank kan

da altid her laane saa mange Seddelpenge, som den kan deponere anerkendt gode Værdipapirer for.

Der tælles Penge i en Storbanks Kælder. Pengene tælles, afvejes og fyldes i Sække ad automatisk Vej.

beskytter man dem?

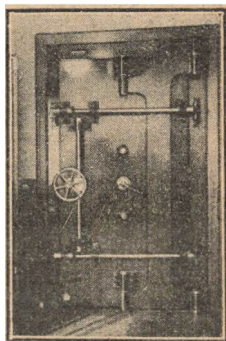
Der er naturligvis først Murene. De er metertykke og fyldt med Blokke af Staal og Cement. Dernæst er der Staaldørene, der er saa massive og vældige, at de ofte vejer 8—10,000 Kilo. Selv med det mest moderne elektriske Bor vilde det tage 20—30 Timer at gennembyrde dem, og skulde man forsøge at anvende Dynamit, som det er sket, vilde det gaa Gerningsmanden ilde, thi der er overalt anbragt Alarmapparater, som vilde tilkalde væbnede Mænd. I nogle Banker, f. Eks. den franske Bank, er man gaaet endnu videre i sine Sikkerhedsforanstaltninger, man har regnet med, at Tyvene kunde faa overskaaret Traadene til Alarmapparaterne, men i saa Fald vil der, naar en af Staaldørene gennembrydes, styrte Vand ned i Kælderen og drukne Tyven, og skulde Vandledningerne ikke virke, styrter der hele Bjerge af Sand ned og begraver ham. Desuden er der i disse Banker altid bevæbnede

Mænd. I Eventyret bevogtes Skatten af en ildsprudende Drage. Den kunde ikke vogte sit Guld bedre, end en moderne Bankdirektør gør. Dette er Værnet mod Tyve, der kommer udefra. Man har jo imidlertid ogsaa hørt om Tyve, der sad inde i Banken. Ogsaa mod dem er der rejst et Værn. Staaldørene ind til Depoterne kan kun aabnes ved en sindrig Mekanisme, der kun kendes af Bankens Direktører og af to eller tre af Bankens højeste Embedsmænd. Det er i Regelen saaledes, at hver af disse betroede Embedsmænd har sin Nøgle, og kun naar alle Nøglerne, der er forskellige, samtidig sættes i Laasene, drejer Døren sig. I den franske Banks Kælder ligger der til Stadighed 3—4000 Millioner Kr. i Guld, i den danske Nationalbank er Beløbet ikke en Tiendedel, men hvor meget Guld der er opbevaret i Kælderne ved Holmens Kanal i København, faar man dog et Begreb om, naar man hører, at det vejer ca.

90,000 Kilo, og at der altsaa skulde 8—9 Jærnbanevogne til at transportere det bort. Det „Guld, som Banken ejer“, er altid stablet op i Barrer i særlige Rum, eller, hvis det er udmøntet Guld, fyldt i Poser med et bestemt Antal Guldstykker i hver, f.

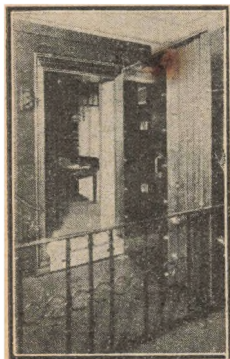
Eks. 1000
Pund Sterling, 5000 Dollars, 10,000

Mark, Kroner eller Francs. Det er altsaa let at kontrollere, om en Bank altid har det Kvantum Guld, den skal

En af Staaldørene i Nationalbankens Kælder. Den kan kun aabnes ved en Mekanisme, som kun nogle faa af Bankens højeste Embedsmænd kender.

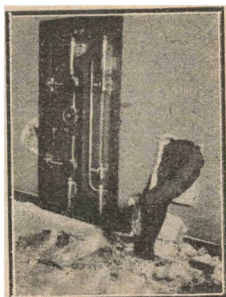
have i Forhold til den Mængde Sedler, den har udstedt. Det er ikke alene Bankens egen Rigdom. Fundamentet for hele Landets Økonomi, der ligger her. I mange Tilfælde, saaledes i den danske Nationalbank, kan ogsaa Privatfolk opbevare baade Værdipapirer, Sølvstøt og Smykker. Ofte ligger der her for over 100 Millioner Kroners Værdi. Disse Depoter er lige saa godt beskyttede som Bankens egne Skatte. Hvilket Kup

Staaldøren aabnet, saa man ser dens Tykkelse og Laget af Staalplader. Mellem Staalpladerne ligger Ledninger til de elektriske Alarmparaller.

vilde der ikke være at gøre for Lovovertrædere, hvis de virkelig kunde komme ned i en saadan Bankhvelving? Men saa vidt menneskelige Øjne kan se, ligger det uden for Mulighedernes Grænse. Endnu er det aldrig lykkedes, saa vidt man ved er det end ikke nogen Sinde forsøgt. De „Bankrøverier“, man undertiden hører om, især fra Amerika, gaar altid ud paa at overfalde enten Personalet under dets Arbejde i Banken om Dagen eller en Transport af Penge. I Fristaternes Byer bliver nu alle Bankfunktionærer undervist i Revolverskydning, der er Alarmapparater, som Bankrøverne ikke kan se, og som automatisk lukker Bankens Døre og kalder Politiet til, og enhver Pengetransport er ledsaget af bevæbnede Mænd. Disse Transporter foregaar nu altid i pansrede Vogne med Skydehuller som i en af de i Verdenskrigen anvendte „Tanks“. Lige saa skarpt overvaages

de Transporter af Guld, der saa tit finder Sted mellem Landene. Man læser jo ofte, at et europæisk Land har købt Guld i Amerika eller omvendt, det er Operationer foretaget af Hensyn til Kursen paa Landets Papirspenge. Disse Transporter, der ofte drejer sig om 30—40 Millioner Kroner, foregaar med de store transatlantiske

Tyven har sprængt et Hul i Muren med Dynamit for at komme ind i Pengeskabet. Men det er ikke i en Bankkælder, det er sket. Der har ingen Alarmsignaler været.

Dampere. Guldet, der kan være i Barrer eller Mønt, ligger i Smaatønder, og kun Skibets Kaptajn og et Par andre af dets Officerer ved Besked om, at man sejler med Guld i Lasten. Alligevel holder man naturligtvis Vagt ved Guldtønderne. Da

En Sølvtransport i England, bevogtet af Politiet.

de spanske Karaveller i sin Tid sejlede fra Amerika til Spanien med Guld og Sølv, var de ofte skrappt forfulgte af Kapere.

Det risikører en moderne Pengetransport ikke, men der lurer samme Fare paa dens som

paa alle andre Skibe: Forliset. Der gaar i Sømandskredse mange Historier om sunkne Skatte paa Havets

Bund, og der er udkastet mange Planer til at fiske dem op. Da den store Dampner „Lusitania“ i 1915 blev torpederet af

En Pengetransport i Amerika. Inde i den pansrede Vogn sidder bevæbnede Mænd.

en tysk Undervandsbaad ud for den irske Kyst og sank, tog den med sig til Bunds en stor Guldsending fra Fristaterne til England. Der har ofte været talt om Muligheden af at lade Dykkere gaa ned til Vraget og fiske Guldtonderne op. men „Lusitania“ ligger paa saa dybt Vand, at det næppe lader sig gøre. Havet giver ikke sit Bytte fra sig. Tabet af „Lusitania“s Guldskat maa opføres under de andre Krigsomkostninger.

De store Formuer, og hvorledes de skabes.

I tidligere Dage var der mange, der forestillede sig en rig Mand som en Mand, der havde sine Skaab og

Gnieren tror sig rig, og han er dog saa fattig.

Kister fulde af Guld og Sølv. Naar man afbildede en Gnier, var det altid som en Mand, der i en naturlig Time stablede sine Penge op foran sig og frydede sig ved at tælle dem. Det var i Virkeligheden en fattig Mand,

thi da han ikke satte sine Penge i Omløb, havde han ikke mere Udbytte af dem, end en blind vilde have af et helt Bibliotek. Sandheden i dette forstaas nu af alle, ogsaa af Gnierne, der sætter deres Penge i Banken eller anbringer dem i Værdipapirer. Om Kong Krösus i Lydien, der viste Solon alle sine Skatte, har været en Gnier, eller han blot har vist den græske Vismænd sin Statskat for at

overbevise ham om sin Magt, ved vi ikke, men vi ser af Historien om ham, at han har opfyldt Betingelserne for at være det, man den Gang kaldte en rig Mand. Endnu i vore Dage er der

Perserkongen Cyrus har besejret Krösus, og nu mindes denne Vismænden Solons Ord.

Rigmænd, der samler Formuer paa samme Maade. Der er

mange asiatiske Fyrster, særlig indiske Rajaher og Maharajaher, der anlægger deres Formue i Brillanter, andre ædle Stene og Guld-barrer. Det er ogsaa en ufrugtbar Maade, men den har dog sin Forklaring. Asiatiske Fyrstetroener har ofte staaet noget usikkert, og Fyrsten, der kunde risikere, hvad Dag det skulde være, at blive fordrevet, vilde have sin Rigdom i en Form, der tillod ham at tage den med sig paa Flugten, uden at det voldte ham større Besvær. I meget lang Tid, inden man havde vort nu saa udviklede System med Aktier, Obligationer og Konti i Bankerne, anbragte mange Rigfolk deres Rigdom i Huse og Jord. Det sker endnu.

men det bliver sjældnere og sjældnere. Et Menneske, der nu har en Formue, anbringer den i forskellige

En indisk Maharajah, der har anbragt hele sin Formue i Brillanter og andre Ædelstene, i alt for mange Millioner.

Værdipapirer, og paa den Maade kan det gaa til, at en Mand, der ejer Kreditforeningsobligationer, er Med-ejer af Jorder og Huse, som han ikke selv ved, hvor ligger, eller at en Mand, der ejer Aktier, er Med-ejer af en Fabrik, han aldrig har været

inde i, eller af en Virksomhed, han ikke har mindste Forstand paa. Værdierne er bleven bevægelige og kan deles ud, forenes, atter deles ud og gaa fra Ejer til Ejer blot ved Hjælp af de Dokumenter, vi med et fælles Ord kalder Værdipapirer. Det er dette Forhold, der har været medvirkende til Skabelsen af de store Formuer.

Historien nævner mange Navne paa Ejere af enorme Rigdomme, og et af de tidligste, den omtaler, er Fuggerne i Augsburg. Det var en Købmandsslægt, der især blomstrede i det 15de og 16de Aarhundrede, den var begyndt som Linnedvævere, blev saa Storkøbmand, Skibsredere og Bankierer og erhvervede sig ved at forpagte baade Saltgruber og Sølvminer og ved at tilkøbe sig Retten til at præge Mønt saa uhyre Rigdomme, at den kunde laane Kejsere og Konger enorme Summer, — hvad den forstod at faa igen med høje Renter derved, at den tog Krongods i Pant. En af de Forretninger, Fuggerne tjente flest

Penge paa, var at forpagte Paverens Afladshandel. Slægten blev adlet, og der lever endnu Efterkommere af den som tyske og østrigske Rigsgrever. Samtidig med dem trøffer man den florentinske Familie Medicis, der tjente sin Formue ved Bankvirksomhed. Den kom endnu højere paa Straa end Fuggerne, thi Medlemmer af den blev Paver, Storhertuger af Toscana eller Dronninger i Frankrig. Det maaske aller mest berømte Navn i Finansverdenen i den nyere Tid er dog Rothschild. Familiens Historie er bekendt nok. Den stammede fra Frankfurt og hed oprindelig Amschel eller Mayr Amschel, men for at skelne sig fra de andre jødiske Familier af samme Navn tog den Navnet Rothschild efter et rødt Skjold (Rothen Schilde), der sad uden paa dens Hus i Jødegaden i Frankfurts Jødekvarter. Grundvolden til Familieformuen

Jakob Fugger og Hustru. Han var Grundlægger af det berømte Finansdynasti Fugger i Augsburg.

blev lagt under Napoleonskrigene, og efter at den gamle Mayr Amschel Rothschild havde sendt fire af sine

Sønner til henholdsvis London, Paris, Wien og Neapel som Bankiers, medens den femte Søn forblev i Frankfurt, øgedes Familiens

Nathan Rothschild, Grundlæggeren af Rothschilds Bank i London.

Formue og Magt efterhaanden i en uhyre Grad, ikke mindst ved Medlemmernes Sammenhold, den Afhængighed, som Staterne kom til den i, og ved de Statslaan, den ordnede. Hvor stor denne Magt var, fortæller man en Historie om. Da den i London boende Nathan Rothschild en Gang var bleven vred paa „Bank of England“, forlangte han pludselig udbetalt 36 Millioner Kroner i Guld. Banken skaffede dem, men det var kun med stort Besvær, og den maatte sætte sin Udlaansrente (Diskonto) op, hvad der igen bevirkede, at Udlaansrenten hele Jorden over blev sat til Vejrs. Rothschilderne, der blev adlede som franske eller østrigske Baroner eller som engelske Lorder, er nu traadt en Del i Baggrunden, og deres Magt er ikke saa stor som for blot et halvt Hundrede Aar siden.

Selv om man ikke kan sige med Nøjagtighed, hvor store de Formuer var, som Fuggerne, Medicis'erne og Rothschilderne var Herrer over, da de stod paa deres Magts Højde, kan

Grundlæggeren af Vanderbillernes Formue begyndte som Færgemand.

man dog rolig gaa ud fra, at de var langt mindre end de Kæmperigdomme, som visse amerikanske Milliar-

dærer kommanderer. Det finansielle Tyngdepunkt, der allerede før Verdenskrigen var ved at flytte fra Europa til Amerika, er nu efter Krigen afgjort lagt over til den nye Verden. Her er det, vi træffer den moderne Krösus bærende Navne som Vanderbilt, Astor, Rockefeller, Henry Ford, Carnegie og John Pierpont Morgan.

Der er en Roman om hvert af disse Navne. Den første Vanderbilt, der var af hollandsk Afstam-

ning, begyndte som Færgemand mellem det nuværende Hoboken og New York paa Manhattan Øen, alt-saa paa Hudsonfloden, senere satte han Fragt-vogne i Gang i de østlige Stater, og da Jærnbannerne begyndte, og han saa, hvilken uhyre Fremtid de

vilde faa, gav han sig til at bygge Baner og spekulere i Jærnbaneaktier. Da han døde i 1877, kaldte man ham „Jærnbanekongen“, hans Efterkommere forøgede Formuen, men i tredje og fjerde Generation er denne nu stykket saa stærkt ud, at den ikke rigtig tæller med. Endnu mere romantisk er Historien om Familien Astors Formue. Den første John Jacob Astor var Cigarhandler i New York, og som Betaling for en Leverance Cigarer maatte han, da Køberen var gaaet fallit, tage nogle Grunde der, hvor det nuværende Brooklyn ligger. Man ansaa disse sumpede Grunde for næsten værdiløse, men Astor saa bedre. Han opkøbte flere og flere Grunde, ogsaa

John Jacob Astor, der nu sælger sine Grunde i New York. Paa een Dag solgte han for 40 Millioner Kr.

paa selve Manhattan Øen, og da New York i Midten af forrige Aarhundrede begyndte at vokse med rivende

Andrew Carnegie begyndte som Fyrbøder ved en Dampmaskine.

Fart, blev Grundene mere og mere værdifulde.

Astor solgte dem ikke, han forpagtede dem kun ud paa 99

Aar, og i

Forpagtningskontrakten hed det, at efter de 99 Aars Forløb gik ikke blot Grunden, men ogsaa de Huse, der stod paa den, tilbage til Slægten Astor. Man kan forstaa, med hvilken rasende Fart Astors Penge maatte formere sig, thi Forpagtningsafgiften skulde rette sig efter Husenes Værdi og Lejeindtægt, og efterhaanden som man rev de lavere Huse ned og byggede Skyskrabere, steg ogsaa Afgifterne. Nu er Familien Astor, der stadig betragter sig som Englændere, begyndt

at sælge ud af sine Grunde, og for nogle Aar siden anslog man dens Formue til at være 7—800 Millioner Kr.

Baade Andrew Carnegie og John Rockefeller begyndte som fattige og med tomme

Hænder. Andrew Carnegie kom som 11-aarig Væ-

Carnegie som gammel. Han havde da skænket 800 Millioner Kr. bort.

verdrenge til Amerika fra Skotland, han var en Tid Fyrbøder ved en Dampmaskine, og hans

første selvstændige Forretning var et lille Jærnstøberi i Pittsburg. Af denne beskedne Begyndelse udviklede sig de vældige Staalværker, der nu er kendt som „Den amerikanske Staaltrust“: „The United States Steel Corporation“, der nu er Verdens største Metalstøberi. For 28 Aar siden trak Carnegie sig ud af Forretningen og solgte sin Part for ca. 1820 Millioner Kroner. Dette gav ham en aarlig Indtægt af ca. 100 Millioner Kr., men af disse Millioner brugte han kun en forsvindende ringe Del til sig selv. Han brugte

Snese og atter Snese af

Millioner til Oprettelse af Biblioteker og

Understøttelser til Universiteter, og mest

kendt er han maaske bleven ved Oprettelsen af det store internationale „Carnegie

Fond“, der hele Verden over,

ogsaa i Danmark, uddeler Belønninger til Mænd, Kvinder eller Børn, der har udført en ædel og modig Daad. Man antager, at Carnegie inden sin Død for faa Aar siden havde bortgivet over 800 Millioner Kroner. Otte Hundrede Millioner! Rockefeller har været ikke mindre rundhaandet. Han begyndte med

en lille Krambod, oprettede saa en Handel med Petroleum og byggede et Petroleumsrenseri, der senere gav sig af med ogsaa at bore efter Olien og sælge den. Det var den første

Begyndelse til det mægtige Selskab „Standard Oil“. Man har anslaaet Familien Rockefeller's Formue til 12,000 Millioner Kroner, men det er naturligvis umuligt at vurdere med blot nogenlunde Nøjagtighed, hvad en saa uhyre stor Forretning

Den nu 80-aarige Rockefeller, der har tjent sin uhyre Formue paa Petroleum.

ogsaa i Danmark, uddeler Belønninger til Mænd, Kvinder eller Børn, der har udført en ædel og modig Daad. Man antager, at Carnegie inden sin Død for faa Aar siden havde bortgivet over 800 Millioner Kroner. Otte Hundrede Millioner! Rockefeller har været ikke mindre rundhaandet. Han begyndte med en lille Krambod, oprettede saa en Handel med Petroleum og byggede et Petroleumsrenseri, der senere gav sig af med ogsaa at bore efter Olien og sælge den. Det var den første Begyndelse til det mægtige Selskab „Standard Oil“. Man har anslaaet Familien Rockefeller's Formue til 12,000 Millioner Kroner, men det er naturligvis umuligt at vurdere med blot nogenlunde Nøjagtighed, hvad en saa uhyre stor Forretning

med Oliebrønde, Ledninger, Rense-
rier og Jorder er værd. Rockefeller-
ne, Fader og Søn, regnes for at have
bortskænket

**Automobilkongen
Henry Ford, der af
mange Amerikanere
anses for at være
Jordens rigeste Mand.**

særlig til vi-
denskabelige
Øjemed over
1200 Millioner
Kroner. Det er
for Øjeblikket
den yngre Ro-
ckefeller, der i
det væsentlige
bekoster Gen-
opførelsen af
Domkirken i
Reims og Re-
parationen af
Slottene i Ver-
sailles. Alene
hertil har han
foreløbig skænket ca. 15 Millioner
Kroner. I Amerika mener man, at
Rockefeller ikke længere kan siges
at være Jordens rigeste Mand; det
skal „Automobilkongen“ Henry Ford
være. Men ogsaa her er det vanske-
ligt at anslaa Værdien af saa ud-
strakte Fabrikker med Maskiner o.
m. som Fords i Detroit.

Saa er der Slægten Pierpont
Morgan. Den nuværende Pierpont
Morgan er af tredje Generation, alle-
rede Bedstefa-
deren var en
rig Mand, og
man anslaa
nu Familiefor-
muen til 10—
12.000 Millioner
Kroner. Det er
Bankiervirk-
somhed, der
har skabt den-
ne uhyre For-
mue, og det er
især Statslaa-
nene. „Morgans
Bank“ i New
York har over-
taget Roth-
schildernes Virksomhed paa dette
Område. Da Frankrig i 1871
skulde betale Tyskland 5000 Mil-

**John Pierpont Mor-
gan, nu afgang ved
Døden, der finansie-
rede Verdenskrigen
for England-Frankrig.**

lioner Francs, der var en uhyre
Sum for den Tid, var det Pier-
pont Morgan, der skaffede de før-
ste 1500 Mil-
lioner, og
siden er der
næsten ikke
stiftet et
Stats- eller
Kommune-
laan, hvori
Morgan ik-
ke har haft
Andel. Det
gælder især
nu efter

Krigen,
men ogsaa
under Kri-
gen tog
Morgan Ri-
sikoer og
Chancen og
var den
største af
de ameri-

kanske Bankiers, der finansierede
Krigen for Frankrig-England. Det
er vel nok den største finansielle
Forretning, der nogen Sinde er ble-
ven gjort.

Man har ofte sagt, at disse mæg-
tige Kapitaler
paa enkelte
Hænder var en
Fare for Sam-
fundene, og det
er jo ogsaa rig-
tigt nok, at al
Magt kan mis-
bruges. Men
det maa dog
ikke overses, at
saadanne Ka-
pitalopsamlin-
ger ogsaa gør
uhyre Nytte,
thi det er ved
deres Hjælp
at det ene
Foretagende

efter det andet kan kaldes til
Live. En Mand, der ejer 10 eller
100 Millioner, bruger dem jo ikke

**Grækeren Basil Zaharoff
har tjent en uhyre For-
mue paa Vaabenhandel
og paa Spillebanken i
Monte Carlo.**

**Den engelske Dia-
manthonge S. B. Joel,
der har tjent over
400 Millioner Kr. paa
Diamantgruberne i
Sydafrika.**

selv, han bruger end ikke Renten af dem, de allerfleste Rigmænd lever langt mere nøjsomt, end de fleste aner. Nej, han sætter Pengene i bestandig nye Foretagender, han kalder nye Virksomheder til Live, og han skaber derved mere Arbejde og mere Indtægt for Menneskene. Og der er ogsaa et andet, der maa erindres. Ved at have store Kapitaler til Raadighed kan en Industriadrivende bestandig forny sit Materiel og forbedre det, bestandig forringe Omkostningerne ved Produktionen og derved gøre Produkterne billigere for alle. Et enkelt Eksempel kan oplyse herom. For blot en Menneskealder siden blev Petroleum transporteret i Trætønder fra Produktionsstedet og helt til Danmark. Nu løber den i Ledninger fra Brønden til Afskibningshavnen

og pumpes her i Tankskibe, der sejler den til Modtageren. Det er let at indse, at dette har kostet enorme Kapitaler at anlægge, men det har ogsaa gjort et Produkt, som næsten hvert eneste Menneske har Brug for, langt billigere, end det ellers vilde have været Tilfældet. Den storslaaede Gavnildhed, som f. Eks. amerikanske Rigmænd ofte udviser, kommer jo ogsaa Kunsten, Videnskaben og dermed Kulturen og det menneskelige Fremskridt og den menneskelige Velfærd til gode. Gnieren, der stupidt bunker blankt Metal eller Pengesedler sammen, er bleven Pengenes Slave, det er Pengene, der er hans Herre. Den moderne, forstaaende Rigmænd gør Pengene til sin Tjener, og det har bestandig været Hensigten med Pengene her i Verden.

Kinas rigeste Mand, Lo Pa Hong, der har tjent uhyre Rigdomme paa Staal- og Jærnværkerne i Hankow.

